

BAJAI HONPOLGÁR BH

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2020. december • XXXI. évfolyam 12. (361.) szám

Ára: 330 Ft

Fotó: Tábori Zoltán

- Karácsony Széken, Baján és az álmok világában
- Szépségápolástól a környezetvédelemig, csillagásztól a zenéig
– interjú Görgői-Reiner Ritával és Görgői Zoltánnal
- 400 éve történt: Zrínyi Miklós téli hadjárata
- A Rábl Színpad sikere a Vasvári Színjátszó Fesztiválon

Tartalom

- Álomkarácsony (Kárpáti Jonatán novellája)..... 5
- Tulipánok karácsony idején (Lex Orsolya írása)..... 6
- „Azért kapjuk a kihívásokat, hogy fejlődjünk általuk...” (Sándor Boglárka és Mayer János interjúja Görgei-Reiner Ritával és Görgei Zoltánnal)..... 9
- Zrínyi Miklós téli hadjárata és annak jelentősége (Kenyeres Zsolt tanulmánya)..... 14
- Vasvárról jöttünk, négy betűt hoztunk, mesterségünk neve: SZÍNJÁTÉK (Dely Géza beszámolója a Rábl Színpad elmúlt időszakáról)..... 16
- Egy falusi orvos nemzetközi orvoskonferenciákon és WHO-tanácskozságokon (Péter Árpád visszaemlékezése. 2. rész)..... 19
- Megjelent a Szent László ÁMK jubileumi évkönyve (Lakatos Andor könyvismertetése)..... 21
- Tanulmánykötet születésnapra (Mayer János recenziója)..... 22
- Két nemzet, két történet, két étel – kulturális gasztronómiai találkozások a konyhában (Szünder Dezső receptjei)..... 24

Gondolatok a karácsony körül, Bibót újraolvasva

Mayer János

■ A nyugati világ egyik legnagyobb ünnepéhez közeledünk. A karácsony évszázadokon át a legszentebb ünnep volt a keresztény világban, amikor az egész éves munkát, küzdelmet félretéve az ember a családjá körében megpihenhetett, és szeretettel, reménnyel, a szebb jövőbe vetett hittel töltődhetett fel. Aligha véletlen, hogy annak idején az egyházatyák december 25-ét jelölték ki a Megváltó születése napjának (a valós dátum számukra sem volt ismert), hiszen az északi féltekén ez a téli napforduló időpontja, amelyet követően a hosszú sötétség után egyre több fény és világosság köszönt a világra.

Az „ünnepek ünnepét” a legutóbbi két évszázadban világunknak mind keleti, mind nyugati felében számos kihívás érte. Az ünnepet eltörölni, megülését hatalmi szóval betiltani ugyan sehol sem sikerült (bár hamvába holt kísérletek erre is voltak), ám a szakralitásától, eredeti szellemiségétől való megfosztására tett próbálkozások sokkal több eredményt mutatnak. A mindenfajta vallással („a nép ópiumával”) elenséges kommunista, baloldali rendszerek igyekeztek semmitmondó *fenyőünnep*re silányítani, s még az évszázados karácsonyi dalokat is rendszerkonform vagy legalább a vallásos utalásokat mellőző szövegekkel írták át. Ez az „érzékenyítés” olyan jól sikerült, hogy ma már alig vannak, akik tudják, hogy ahol az egyik legismertebb karácsonyi énekünk, a *Kiskarácsony, nagykarácsony* második versszakában szép karácsonyfáról, gyertyákról, könyvről és labdáról énekelünk, ott eredetileg ez állt: „*Kisded Jézus, aranyalma, Boldogságos Szűz az anyja, fogadj minket oltalmadba, vezess be szent hajlékodbba.*” Ám a mára erősen szekularizált nyugati világ sem ártatlan a karácsony dezavualásában, hiszen az amerikai és nyugat-európai jóléti társadalmakban az elmúlt fél évszázadban a mértéktelen fogyasztás, költekezés ünnepévé vált, amelyet ráadásul giccses mázzal öntöttek nyakon, és amelynek főszereplőjévé az ártatlan betlehemi kisded helyett a rénszarvasszánon száguldozó, bohókás *Télapó (Santa Claus)* emelkedett, s a szeretet sokak szemében a minél drágább ajándékok megvásárlásában testesül meg. A legutóbbi időkben pedig már oda is eljutottunk, hogy számos országban – a más vallású állampolgárok érzékenységet

Bibó István (1911-1979), a 20. század egyik legnagyobb magyar társadalomtudósa

tiszteletben tartandó – a nyomokban még régi hagyományokat hordozó karácsonyi vásárokat „téli vásárnak” nevezték át, és a politikai korrektség jegyében a téli szünet előtti jókívánságok sem „Áldott karácsonyt!”, hanem legfeljebb „Kellemes szünetidőt!” formában hangozhatnak el. A köztéri betlehemek állítását is sokfelé tiltják, mert a jászolnál tiszteletüket tevő három királyok némelyikét sötét bőrrűnek szokás ábrázolni, s ennek gondolata – állítólag – a rasszizmus jegyében fogant.

Pedig nem hiszem, hogy szégyellni kellene azt, hogy a karácsony ünnepe a keresztény vallásalapító Jézus Krisztus születésére emlékeztet. Nem vitás, hogy ma egyre kisebb a hívő emberek és annál is ritkább a keresztény vallásukat aktívan gyakorlók száma. Csakhogy nem lenne szabad megfélemleni arról, hogy a krisztusi tanításokon alapuló keresztény elveken alapszik az európai ember erkölcsi értékrendje, és sok évszázadon keresztül a nyugati félteke államainak jogrendje is ehhez próbált igazodni. Nem feltétlenül kell hinni a Krisztus születéséhez kapcsolt csodás elemekben, az evangéliumokban leírt, racionálisan fel nem fogható csodatételekben, de még a feltámadás misztériumában sem ahhoz, hogy belássuk: a krisztusi tanítás számos eleme a modern ember életvitelének is hasznos iránytűje lehet – akkor is, ha történetesen ateista. Sok más mellett ezt a kérdést is elemzi a 20. század egyik

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számlaszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

legnagyobb magyar politikai gondolkodója, Bibó István (1911-1979) Az európai társadalomfejlődés értelme c. esszéjében. „[A vallásban] végeredményben arról van szó, hogy valaki az emberiség idevonatkozó tapasztalatainak az összefoglalásával és a rendezésével megfogalmaz egy koncepciót, és elegendő szuggesztíven fogalmazza meg ahhoz, hogy az embereket rávegye ennek a koncepciónak a kipróbálására. Pl. azzal, hogy az ember életének a lényege az aktív szeretet – mondja Jézus Krisztus –, vagy az ember életének a lényege a rezignált vágytalanság – mondja Buddha. [...] Minden, az emberi közösségre, a politikumra vonatkozó ilyen elgondolás kisebb-nagyobb mértékben valamilyen bajnak a megállapításából indul ki, annak a megállapításából, hogy az emberiség vagy annak kisebb-nagyobb közösségei nincsenek egészséges, egyensúlyozott, rendezett fejlődésű, biztató állapotban, és ezen valami okból segíteni kell.” Vagyis a vallások tanításai valamiféle kollektív tapasztalatból is táplálkoznak, és – hasonlóan a politikai koncepciókhoz – a társadalmak bajaira is lehetséges megoldásokat kínálnak.

Bibó szerint a kereszténység világméretű elterjedésében Krisztus feltételezhető személyiségének ereje is szerepet játszhatott. „A kereszténységnek voltak olyan különlegesen, világítóan életközeli elemei, amik [...] mind az ázsiai, mind a görög-római világ számára újat jelentettek. Itt mindezekelőtt Krisztus személyiségével kell foglalkoznunk, mert a kereszténységre mint vallásra kezdettől fogva mind a mai napig egyik jellemző vonás az, hogy az ebbe a vallásba való behatolás és bekerülés egyik lényeges eleme az evangéliumok írásai-ban nagyon pregnánsan kirajzolt és élénk rajzolódó személyiséggel való személyes kapcsolatba kerülés.”

A krisztusi tanításból pedig azt emeli ki, hogy annak olyan, az egyszerű ember számára is megérthető, átéltető és alkalmazható tanulságai vannak, amelyek révén az egyébként nagyon is küzdelmes élet is elviselhetőbbé válik: „[...] szinte elfelejtett egyszerű mondatai vannak a szelídség hatalmáról, a harag hiábavalóságáról, a haragnak, az élethalálharcnak, az ölésnek belső rokonságáról és kártékonyosságáról, és ezekről nemcsak mondatai vannak, hanem példagesztusai is, amelyek szintén egyedülállóak a maguk nemében. Valami különös képessége volt olyan szavakra és olyan gesztusokra, amelyeknek a hatására a gyűlölködésre, ütésre, ítélkezésre, számonkérésre és az emberi félelem egyéb sok szerencsétlen megnyilvánulására ne-

kiindult, nekikészült ember egyszerre lehorgad, egyszerre rájön a cselekedetének, a magatartásának a hiábavalóságára. Az a mondat, hogy aki nem bűnös, az vesse rá az első követ, vagy add meg a császárnak, ami a császáré és az Istennek, ami az Istené, ezek különlegesen telibe találják azt a félelmi gócot, azt a gyűlölködési gócot, azt a harci gócot, ami az ember bűnbeesésének, hogy úgy mondjam, a lényege.” A gyűlölködés, az erőszak, a felszínes ítélkezés, az empátia és szolidaritás hiánya régen is az emberi társadalmak hatékony működésének kerékkötője volt (ma is az), az erőszak és a szabadjára engedett indulat pedig az elmúlt kétezer évben sem volt alkalmas a bajok orvoslására.

„A legjelentősebbek [Jézusnak] azok a felismerései, amelyek a szelídség hatalmára vonatkoznak, és itt megint elég nagy félreértés támadt ezek körül. Az ő gesztusai: aki megütött az egyik arcodon, fordítsd felé a másikat is, egyáltalán nem egy ügyefogyott embernek a gesztusai, ellenkezőleg, beletartoznak azok közé a lefegyverző gesztusok közé, amelyek előtt az értelmetlen agresszió egyszerre rájön a saját értelmetlenségére. [...] Olyan megnyilvánulások, mint a kufárok megkorbácsolása, a fügefá megátkozása és egyéb hirtelen reagálások arra engednek következtetni, hogy amikor ő a szelídség hatalmáról beszél, és arról, hogy álljunk ellen a gonosznak, akkor ezzel a saját magában már legyőzött indulatosságnak a hiábavalóságát adja át tanulságul az egész emberiségnek. Ennek a magatartásmódnak pedig rendkívül jelentős következményei vannak az emberi közösség miképpen való szervezése kérdésében [...]” Bibó tehát úgy látja, hogy az indulatra, a gyűlölködésre való hajlam, a hirtelen dühkitörés még a Megváltóban is megvolt (hiszen maga is ember volt), ám nagyságát éppen az adja, hogy a tanításokban – különösen az annak esszenciáját jelentő hegyi beszédben – nem az őt üldözők, a világot másképp látók megátkozásáról, „az ellenség” megsemmi-

Albrecht Dürer: A királyok imádása (1504) – Uffizi képtár, Firenze

sítéséről, hanem a felebaráti szeretet erejéről beszél, és képes volt felülemelkedni agresszív ösztönein és hirtelen indulatain. Maga is tudatában volt a gyűlölködés, az erőszak értelmetlenségének, a közösséget mételyző hatásának, s helyette a belátás, a szelídség és a türelem programját kínálta az emberiségnek.

A szkeptikusok, a kereszténység tanait zsigerből elutasítók persze látszólag joggal mondhatják, hogy a vallás és az egyház kétezer éves története nem feltétlenül igazolja, hogy a mag termékeny talajra hullott volna. Ám Bibónak számukra is van válasza: „Annak a kereszténységnek, amely mindebből néhány évszázad alatt intézményszerűen, egyházként kialakult, a legerősebben negatív vonásai egy bizonyos életellenesség és a dogmatikai türelmetlenségre való hajlam voltak, viszont ezeken átütő erővel mind a mai napig érvényesül a Krisztus személyes mondanivalójának az életközeli, felszabadító hatású és türelmes végső alaphangja. [...] Az európai hatalomgyakorlás szörnyűségeivel szemben való szemrehányásainkban ezt sokszor el szoktuk felejteni, hogy azért hányjuk szemre [...] a szörnyűségeit, mert pontosan ennek az európai hatalomgyakorlásnak aránylag magas erkölcsi mércéit szoktuk meg, és egyáltalán el tudjuk képzelni, hogy a hatalomgyakorlással szemben magas erkölcsi mércét lehet alkalmazni, ami a közel-keleti hatalomgyakorlásoknál egyáltalán föl sem vetődik.” Vagyis az, hogy egyáltalán felmerül bennünk, hogy számonkérjük a keresztény egyházakon, az „isten kegyelméből”

uralkodókon, hogy miért nem nagylelkűen, türelemmel, az erőszakot mellőzve gyakorolják hatalmukat, csak azért lehetséges, mert a krisztusi tanítás alapján mindez tőle elvárható (lenne). A toleranciát eleve nem is hirdető, a saját hit és meggyőződés kizárólagossága alapján működő kultúrákban ezeknek az erkölcsöknek eleve nincs relevanciája.

S miért érdekes ma mindezen elvek felemlítése, és mi értelme van egy, az 1970-es évek elején tollba mondott tanulmány gondolatait idézni? Amikor Bibó István esszéjét megfogalmazta, bőven lett volna oka haragot, gyűlöletet, bosszúvágyat érezni. 1956-os tevékenysége miatt letartóztatták, sokáig a halálbüntetés árnyéka lebegett a feje fölött, végül a nemzetközi tiltakozások hatására életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban amnesztiával szabadult ugyan, de hiába volt az ország legnagyobb hatású társadalomtudósa, aktív élete hátralevő részében minimálisra megállapított fizetésért csak könyvtárban dolgozhatott (eleinte ott is csak fizikai munkát); soha többé nem taníthatott és publikálhatott. Idézett tanulmányának megjelentetésére életében esélye sem lehetett. Mégsem haragját, megalázottságát, a fennálló rendszer iránti ellenszenvét vetette papírra benne, hanem azon elmélkedik, hogyan lehetne a társadalom betegségeit orvosolni, s egészségesebb közösséget teremteni. És ebben a nagy utat bejárt jogász, szociológus, politológus, a nemzetközi híró, felvilágosult gondolkodó a krisztusi tanítások örökérvényűségéhez talált vissza.

A rendszerváltás környékén kevés gondolkodót idéztek többet Bibó Istvánnál, akit – igazán kivételes módon – az akkori politikai paletta jobb és bal oldalán egyaránt nagy tisztelet övezett. Ma sokkal kevesebbet hivatkoznak rá; talán azért, mert a hangos kardcsörtetés helyett az észszerű kompromisszumok híve volt; talán azért, mert soha nem hitte, hogy az „igazság” egyedül az ő oldalán van – vagy azért, mert még azokat is megpróbálta megérteni, akiknek egyetlen szavával sem értett egyet.

Mára a bibói szellemiség csaknem ugyanúgy kikopott a mindennapi közbeszédből és a politikai gyakorlatból, ahogy Krisztus és tanításának veleje a karácsonyból. Pedig ma, amikor igen nehéz időkben élünk – ki tudja, mikor lesz vége a koronavírus-járvány második hullámának, és hányan, milyen testi és mentális állapotban kerülünk ki belőle –, igen nagy szükség lenne mindkettőre. A világ tele van pattanásig feszült

Bartolomé Esteban Murillo: A pásztorok imádása (1650-1655 k.) – Prado, Madrid

indulatokkal, gyűlölködéssel, türelmetlenséggel, és saját sérelmeink, jogos vagy képzelet félelmeink leküzdése miatt esküszünk bosszút ellenségeinknek kikiáltott felebarátaink ellen. Egyre több közöttünk az önjelölt megváltó, a gyűlölt „rezsimit” a harag erejével megdönteni akaró, ellenfeleinek leszámolását szomjazó, kárörvendő, harcos „Messiás”, és magukat tévedhetetlenek képzelő bölcsek nemcsak napkeletről, hanem napnyugatról érkezve is kérnek részt maguknak az ünnepi asztalnál, hogy ott osszák az ésszt, mérgezzék a légkört, s közben a legfinomabb falatokat maguknak halásszák ki a húsos fazékból.

Nem lenne baj, ha – legalább karácsony táján – elgondolkodnánk azon, hogy gyűlöletre, haragra, indulatra alapozva lehet-e új, jobb világot építeni; érdemes lehet-e embertársaink (felebarátaink) a miénktől eltérő meggyőződését, érzékenységét, hitét lenézve, nevetségessé téve, a tőlünk eltérően gondolkodókat megbélyegezve, a közösségből kitagadva értelmes jövőről álmodozni. Ha csak indulataink, félelmeink, saját pecsenyéjüket sütögető, rögeszméikhez kórosan ragaszkodó hamis próféták szavai mentén cselekszünk, akkor aligha leszünk különbek az „óvatosságból” minden betlehemi kisdedit lelényároltató Heródeseknél, a (vélt) ellenfelét másokkal keresztre feszítettő Kajafásoknál vagy a magukat hősnak képzelő, bűnöző Barabásoknál.

Csatázajban üvöltözni, a parázsló tűzre olajat önteni nem bátorság, hanem fele-

lőtlenység; feszült világban indulatokat gerjeszteni, széles nyilvánosság előtt mások – legyenek bár a politikai/kulturális térfél túloldalán – halálát kívánni semmilyen személyes sérelemmel, világnézeti ellentéttel nem lehet indokolható. (Ehhez nem kell kereszténynek lenni, bőven elég az emberi jogokról és az emberi méltóságról szóló egyezmények szellemében élni.) Ma az igazi bátorság a szelídség, a türelem, a megértés, a szeretet programját gyakorolni – akkor is, ha a világ olyan, amilyen.

Annak a mára világszerte elterjedt kis szektának, amely a Betlehemben született Emberfia köré csoportosulva jött létre, sokáig épp az adta az esélyt a megmaradásra, hogy üldözöttségben, elnyomásban, türelmetlenségben, olykor halálos veszedelemben, a mártíriumot vállalva is hű tudott maradni azon alapértékekhez, amelyeket mesterétől tanult. Felelős értelmiségiként mi sem buzdíthatunk másra, ha működőképes (helyi, nemzeti, európai) közösségekben akarunk élni. Ma sokan keltik nagy mellénnyel az ellenkező látszatot, ám valójában nagyon kevesen vannak azok, akiknek a szájából hitelesen hangoznék: „Én vagyok a világosság, az út, az élet.” Mert ehhez nem csak a kimondott szavak kellene (mondani bármit lehet), hanem a személyiség hite, a tettek és szavak összhangja, és a karizma, amelynek révén egy egyszerű ácsmester fiából a „világ világossága” válhatott.

Áldott, békés karácsonyt mindenkinek!

Álomkarácsony

Kárpáti Jonatán

■ Elalvás előtt sokszor végiggondolom a nap fontosabb vagy érdekesebb eseményeit. Most ez utóbbin van a sor. Egy fészbuksposzton tűnődöm éppen, jóbarátom, az igazi Mikulás írta ki a falára: „35 év után először, idén szabadságon lesz ez a Mikulás.” Régóta ismerem őt, az én gyerekeimet is látogatta, szigorúan baráti alapon, mint mindenki mást is, soha nem viszontszíveségért, pláne nem pénzért cserébe. Ő igazi szabad Mikulás, önálló ötletekkel, saját (valódi) szakállal; olyan valaki, aki hamar párbeszédet kezd a gyerekekkel, figyel rájuk, ők pedig emlékeznek rá később is, éveken, évtizedeken át.

És most – nem megy senkihez. Csalódot-tak a gyerekek, és szomorú ő is.

Na és? – kérdezem magamtól kissé arrogánsan – Kit érdekel, van most nagyobb baj is, betegek, munkából kiesők, megszűnő munkahelyek, kizsigerelt egészségügyi dolgozók, halálesetek, félelem, létbizonytalanság, online oktatás, karantén. Pont egy Mikulás hiányzik majd bárkinek, na ne, ez legyen a legkevesebb.

Legbelül sejtem, hogy talán nincs egészen igazam, de alig érdekel. Vitatkozzam saját magammal? Ahhoz már nincs erőm, türelmem.

Lehunyt szemmel azért még rágódom ezen, tűnődöm életről, halálról, vilájár-ványról, örömről, bánatról, Mikulás nélkül maradt gyerekekről és gyerekek nélkül unatkozó Mikulásokról; arról, hogy mennyire elfáradtunk (Tényleg! Mennyire fáradtunk el?) mindannyian ebben a különös kettőezer-húszas évben – a gondolataim egyre lassúbbak, tétovábbak.

Alaktalan képzetek kergetőznek a fejemben, nincsenek formák és logikai láncolatok, csak valami ködös massa, a gondolatfoszlányok egyetlen közös pontja a félelem és bizonytalanság érzése, aztán ez a gomolygó szürkeség egyszerre eltűnik, érzem, hogy süllyedek, az álomba zuhanás lendülete nem törik meg, már repülök, lebegek valahol a csillagos ég alatt, alattam a Föld, mint egy Google-térkép a képernyőn, csak valahogy furcsán sötét, merthogy éjszaka van; igen, de a mesterséges fények is hiányoznak, a városok és falvak fényei; mégsem fekete minden, hiszen a csillagok ragyognak, ezzel együtt inkább csak érzem, semmint látom, hogy az alattam elterülő bársonyos, kontúrta-
lan valami hegyeket, patakokat, völgyeket, mezőket rejt. Távol apró, fel-felizzó pont jelenik

Sipos Lóránd grafikája

meg, közelebb suhanok, a vörös fény egy tábor tűz szélfúttá lángja, körülötte bundába öltözött emberek ülnek, kampós pásztorbot némelyikük kezében; egy fonott demizson körbejár (hja, kérem, ha a kép kelet-közép-európai, hát mindenestől annak kell lennie!), nagyokat kortyolnak belőle, ettől nagyokat gondolnak, és még nagyobbakat mondanak, akár a helyi kiskocsmá állandó közönsége, igazi világmegváltó hangulatba hergelik egymást, ide hallok izgatott kurjongatásokat: „Le a rómaiakkal! Kevesebb birka, több gíra! Vesszen Heródes!”

Ekkor feltáru-
l az égbolt, épp velem szemben, a megnyílt menny és köztem van a tábor tűz a megriadt birkákkal és a nem kevésbé rémült pásztorokkal, hátraszegett fejjel bámulják az égi jelenést, angyali kar tűnik fel, mindenki maszkot visel, de így is jól érteni az elől álló üzenetét: „Ne féljetek, mert íme, hirdetek nektek nagy örömet...”

Ami azt illeti, erre a biztatásra ugyancsak szükség lehet, a jó pásztorok alkalmasint úgy vannak ezzel, mint amikor az orvos azt mondja: „Ne tessék félni!”, akkor kezdünk csak igazán rettegni, hogy mi is az a valami, amitől nem kellene megijedni... Aztán rákezd az égi kórus, zengik a magasságos dicséretét odafentre, és békességet, jóakaratot hirdetnek a földön lévő embereknek.

Magam kevésbé lepődöm meg, mint a jámbor csordapásztorok, olvastam már erről a csodáról vagy ezerszer, kívülről fújom az angyalok karának dalát számtalan zenei feldolgozásban, akár négy szólamra is; nem mondom, a maszkos angyalarcok (legtöbb normál orvosi, néhány FFP2-es, de hátul az egyik arcon házilag varrt karácsonyi mintást véltem felfedezni, hiába, a humort odafent is értékelik) kissé megleptek, de hát 2019 tavaly volt, a névadó dátum után egy évvel járunk, a fél világ maszkot visel,

érthető, ha az angyalok sem akarnak kilógni a sorból.

Pásztoraink a nagy riadalom után körbeadják a fonott demizsont, írnak maguknak egy munkáltatói igazolást (ne feledjük, kijárási tilalom van, nyolc után nem lehet csak úgy az utcán grasszálni!), és elindulnak Betlehem felé, meggyőződni arról, hogy az angyal igazat állított-e.

Jeruzsálem felé repülök haza, József és Mária meglepődött ábrázatát nagyon is jól el tudom képzelni, no hiszen, éjnek évadján rájuk zörget néhány birkapásztor, a fél falut összecsiszítják; jó, ha botrány nem kerekedik belőle. Lesz is álmélkodás, Mária mindenesetre egy életre megjegyzi ezt az éjszakát.

A királyi palota kapusa néhány határozottan idegen külsejű emberrel bajlódik, a vágott szemű keleti ember és a nagydarab szerezcsen éppen egy-egy papírt tolnak az orra alá, amelyről váltig állítják, hogy egy három napnál nem régebbi negatív COVID teszt bizonylata, az ő csak a vállát vonogatja, ő nem érti ezeket a betűket, hagyják is békén, majd reggel az írástudók kisilabizálják. A kérdésre válaszolva: aranyat, tömjént és mirhát személyes felhasználási céllal lehet behozni az országba; igen, ami ezen a három tevé-
n elfér, nem számít kereskedelmi mennyiségnek, várják meg a reggelt, aztán menjenek Isten hírével. Ránt még egyet a vállán, a maszkot visszaigazítja rendesen az orrára (jó kis állás ez, nehogy ezen csússzon el, ki tudja, miféle emberek ezek itt, még beáru-
lják a főnöknek), aztán becsapja a kis ablakot, még a függönyt is behúzza akkurátusan.

A függöny résén beragyog egy erős fény-sugár, sose látott új csillag el nem halványuló fénye ez, erre a tündöklésre ébrednek én is, hunyorogva, álomittasan.

Nehezen térek vissza a valóságba, a szürreális jelenés az ilyen álmokra annyira jellemzően nagyon is reálisnak tűnik; a maszkos angyalokon tűnődöm: milyen furcsa az emberi elme működése, a mélyen bevéssődött karácsonyi képeket is hogy' felülírja ez a rendhagyó év.

Igaz is, hamarosan karácsony.

Szórakozottan előkeresem a fiókból a kis sodrott aranyfonálon függő angyalkát, ki lehet lassan akasztani valahová. Filctollat

ragadok, formás kis maszkot rajzolok a szárnyas hívívő festett fa arcára, majd eltartom magamtól, és szakértő szemmel méregetem. Nem lett rossz.

Pár nappal később, egy borongós decemberi hajnalon a városi betlehemhez lopakodom; sehol egy lélek, a ködből kontúrtalanul bukkan ki az installáció: egy jászol és a körülötte álló figurák. Óvatosan maszkot illeszték a pásztorok arca elé (a számár előtt kicsit elmélázom, de őt kihagyom végül), József és Mária is

kapnak egyet-egyet, aztán, amikor a kisdedhez érek, közel hajlok hozzá, úgy súgom a fülébe: „Ugye, nem fogsz kimaradni ebből? Hiszen egy lettél te is közülünk!”

Az utcai lámpa fénye a bepólyált bábra esik éppen, látom, hogy a faragott fej egy aprót biccent; s amíg a maszkot a helyére teszem, a szobor félig lehunytt szeme sarkából egy könnycsepp gördül ki, és az utca hideg kőburkolatán jól hallhatóan koppan, mielőtt tízezer ragyogó darabra hullana szét. ■

Tulipánok karácsony idején

Lex Orsolya

■ A kiscsávolyi városrész egyik barátságos, kis utcájában a figyelmes sétáló szeme megakadhat egy piros tulipános utcatáblán. A sötét alapra festett piros tulipánok mosolyogva fogják közre a házszámot. De nem csak kívül fekete-piros ám ez a birodalom... Az udvarba lépve hasonlóan díszített bútorok láthatók. Rögtön *Kányádi Sándor* sorai ötlenek fel bennem, aki *Fekete-piros* című versében örök emléket állít a kolozsvári Malomárok és Telefonpalota közti járdaszíngeten táncot lejtő széki cseléd lányoknak. E két szín ugyanis az erdélyi Mezőség szívében található Szék község hagyományos női viseleti darabjainak a színe. S hogy mit is keresnek a széki tulipánok egy bajai házon?

János, a ház gazdája e tulipánok hazájából, Székről való. Szék egyébiránt mesébe illő hely, éppúgy, ahogyan a piros tulipánok a bajai decemberben. Már Szék utcanevei (Forrószeg, Csipkeszeg) e mesés valóságot bizonyítják, hát még, ha meglátjuk messze földön híres viseletét, táncát! Szék rendkívüli történelmi múlttal rendelkező, többségében magyar lakosságú település. A festői környezetben lévő község hosszú időken át jelentős sóbányaváros volt. Gazdag sólelő helyeit már a rómaiak is felfedezték és kiaknázták. A település városi rangra való emelése valószínűleg IV. Bélának köszönhető, mivel egy 1292-ből származó, III. Endre által kibocsátott szabadságlevélben már mint szabad királyi város említetik. Később ezen jogát többször is megerősítették. Az 1800-as évek elején azonban egy természeti katasztrófa következtében a bányák jelentős részét elönti a víz, 1822 októberében véglegesen be is zárják azokat, s hamarosan nagyközséggé alakul az egykori szabad királyi város.

A község egy 1900-as összeírás szerint hosszú sorokban települt helység, alacsony, többnyire nádfedelel házakkal, melyek a

székely és szász építkezésre utalnak.

A falu három részből áll: Felszeg, Csipkeszeg és Forrószeg. Az egyes részek egészen 1989-ig teljesen elkülönültek egymástól, és mind-egyiknek külön táncultúrája, önálló táncháza volt. Maga a *táncház* kifejezés is Székről származik, más falvakban egyéb neve van a közös táncnak. A Székre látogatókat már messziről fogadja a népdalból ismert „*székvárosi öreg templom*” tornyának látványa, mely a falu református temploma. A falu hitéletének két fő egysége a református és a katolikus közösség, de több kisegyház is képviselteti magát. Augusztus 24. Szent Bertalan napja, Szék gyásznapja, mert 1717-ben ezen a napon 600 embert hurcoltak el a tatárok a faluból. E szomorú esemény okán örökös gyászt fogadtak a székiek, s innen ered, hogy a női ünnepi viseletben a fejkendő alapszíne fekete. Minden esztendőben ezen az emléknapon; *Birtalankor* a népviseletbe öltözött falusiak három istentiszteleten vesznek részt. A székiek legértékesebb és ápolandó örökségüknek tartják népviseletüket, táncukat, zenéjüket, mely alapjául szolgált a hetvenes években Budapesten elindult táncházmozgalomnak.

Szék sajátos fejlődésével, útjával a magyar történelem viharaiiban, évszázadok óta kiemelkedik a vidék falvainak sorából. Az itt élők élete és Szék története példa egy parasztpolgári kultúra születésére, fénykorára, majd a városi jogállás elvesztését követő

Együtt a bajai-széki család: Klári, János, Jánoska, Jonatán és Sámuel

hanyatlásra. Hogy a széki hagyományos kultúra ily módon napjainkig megőrződött, abban több tényező játszott s játszik a mai napig is szerepet. A külső okokat tekintve elsőként a falu világtól való elzártságát emelném ki, ugyanis e vidéket fekvése miatt eleve elkerülték a forgalmasabb kereskedelmi útvonalak, vasútvonalak, s Széket a mai napig több gyalog- és szekérút kivételével egyetlen, Szamosújvárra vezető, tizenkét kilométer hosszú, rossz állapotú út kapcsolja be a vidék közlekedési hálózatába. Ám a falu hagyományos kultúrájának megőrzését mégsem csupán e külső oknak tudhatjuk be, hanem ama belső erőnek is, mely biztosította, hogy ne kerülhessenek kultúrájába más, hagyományokkal összeegyeztethetetlen, idegen elemek. A falu kulturális és gazdasági életében fontos szerepet játszó, román többségű városokban előbb magyarként s csak azután székieként

különböztetik meg magukat. Ilyen összefüggésben a legfontosabb elválasztó és kiemelő jel a nyelv.

Minden népcsoport esetében bizonyos esetekben a kultúra jel értéke identitásként jelenik meg. Lehetnek olyan tárgyak, tárgycsoportok, amelyekre ez hatványozottan érvényes. Ilyen tárgycsoport a falvak, régiók, népcsoportok hagyományos viselete, így a széki viselet is, mely a faluhoz való tartozás jele.

János szülei, akik a negyvenes években születtek Széken, s a mai napig is ott élnek, még a hagyományos széki viseletben járnak nap mint nap. A fiatalabb generáció már inkább csak ünnepeken ölti magára a teljes viseletet, s inkább csak azok, aki ott élnek a községben. Akik eljárnak más városokba, vagy el is költöztek a faluból, a hétköznapiakon már jellemzően letetszik a hagyományos viseletet. Hazatérve azonban sokan közülük felöltik, ha nem is a teljes viseletet, a belőle kiemelkedő szereppel bíró darabokat legalább. A férfiak esetében ez a széki (szalma)kalap s a kék lajbi. Nők esetében ez inkább a székiséget jelölő színek megőrzése az öltözködben; a piros, a fekete, a fehér.

Így történhet meg, hogy a kiscsávolyi tulipános ház lakói: János és három fia, Sámuel, Jonatán és Jánoska nagyobb ünnepek alkalmával itt Baján is, s Székre hazatérve szintén felöltik a széki népviselet emblemikus darabjait, a kék lajbit (mellény) és a széki szalmakalapot. Klári pedig, a három „királyfi” édesanyja a viselet ily módon való megőrzésének szorgalmazója, a tipikus széki színeket megőrizve, s egy-egy jellemző hagyományos viseleti darabot magára öltve érzékelteti a tulipános birodalomhoz való tartozást, azaz a család összetartozását határon innen és túl. Ám nem csupán az öltözködéssel kapcsolódnak a mezőszéki falu hagyományaihoz. Minden esztendőben igyekeznek több alkalommal is meglátogatni a széki családtagokat. Klári első széki karácsonya 2006-ban volt. Vidáman emlékszik vissza erre az időszakra, amikor is elkezdte az ismerkedést a széki hagyományokkal, az ott szokásos karácsonyozással, a széki kaláccsal, a kántálással, a hóban szaladó szánokkal.

A széki lakosság nagy része ugyan a községből távolabbi helyekre jár dolgozni, sőt gyakorta a megélhetés miatt más vidékre is költöznek, legalább karácsonykor vagy Bertalan-napkor igyekeznek hazatérni. Jánosék például öten vannak testvérek, akik közül a legidősebb Széken él, az egyik leánytestvér Kolozsvárott, másikkuk Vajdakamaráson, s megint másikkuk Budapesten. Így azután

Útra készen a jellegzetes széki kalapban és lajbiban

nem könnyű megszervezni, hogy az egész család együtt ünnepelhesen.

A szentestét megelőző napok Széken, a Kerekes családnál is lázas készülődéssel telnek. Sülnek a krémes süteményekhez szükséges lapok, hogy az ünnepre már csak tölteni kelljen. Ádám, Éva napján kora reggel kenyeret és kalácsot dagasztanak. Jó nagy adagot. Kukoricakóréval felhevítik a kinti kemencét, s amikor a kemence hőfoka megfelelő, akkor elsőként a kenyér, majd a kalácsok kerülnek bele. A kalácsból készül vaníliás cukorral és fahéjjal töltött, amelyet feltekerve, majd kerekre formálva fazékban sütnek meg. Egyszerre három-négy darab is sült a kemencében.

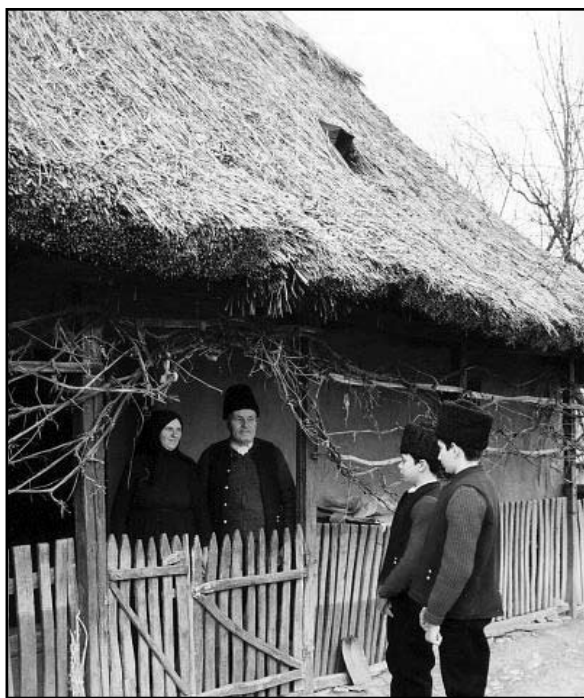
A töltött káposzta, vagy *töltelék*, ahogy a székiek nevezik, utolsónak kerül a kemencébe. Az ünnepi töltelék ugyanis a kemencében készül, s egészen más íze van, mint gázlágon főtt rokonának. Nagy a munka tehát, hiszen a délutáni istentiszteletig mindennel el kell készülni, s a házat is a lehető legnagyobb rendben, makulátlanul kell otthagyni. A ház rendben, az asztal leterítve az ünnepi abrosszal, a sütemények vegyesen sorakoznak a tányérokra a széki ház valamelyik fűtetlen helyiségében, például a *széki szobában*, azaz a széki lakóház tisztaszobájában.

Mindez nem véletlen, hiszen a délutáni istentisztelet után már érkeznek a *kántálók* csoportjai sötétedéstől hajnalig bármikor. Ez azért működhet ily módon a település egészén, mert a református hagyományt követve, minden felekezetenél délután négykor kezdődik az ünnepi szentmise, istentisztelet. Után a legidősebbek, akik már nem tartanak a kántálókval és a kisgyermekes anyukák hazamennek, s várják az ünnepi dallamokkal érkező látogatók kisebb-nagyobb cso-

portjait. A kántálás nem kis feladat, komoly szervezést igényel. Többször is át kell gondolni, kik és hányan állnak össze, mert akik ily módon csoportba szerveződnek, annak a családtagjait, értsd: testvér, nagybácsi, nagynéni, nagyszülő, s azután barátokat, ismerősöket s az utcabelieket mind végig kell látogatni. Tehát ez igen hosszúra nyúló, de gyönyörű szokás.

Ha kevesebben állnak össze, akkor némileg rövidebb. János édesapja, aki 1941-ben született, ifjú korában egyedül járt kántálni, mert nagyon kedvelte ezeket a szép, régi, református népekeket, így szerette végigénekelni az egész szöveget. Mivel szépen énekelt, lelkesen végig is hallgatták. Tőle tudja Klári, hogy a második világháború utáni időben nagy szegénység volt, semmije sem volt az embereknek. A kántálás mégis megmaradt, s e szűkös esztendőkből, évtizedekben is, ahová a kántálók köszöntöttek, ott mindenki a tehetségéhez mérten igyekezett megkínálni őket valamivel. Például vékába tett almával, dióval, hogy senki se távozzon üres kézzel. Jól látható tehát, milyen nagy hagyománya van ennek a szokásnak e mezőszéki településen. Nagy szeretettel várják és igazából el is várják az éneklő csoportokat. A közösség ereje, az összetartozás, az ünnep valódi jelentése van jelen e szokásban.

A helyi adventista gyülekezet egész fúvószenekara járja a település utcáit, s a felekezetben ismert egyházi, karácsonyi dallamokat játszották. Az udvarra csendben bemennek, körbeállnak, majd a karácsonyi csendességből egyszerre felcsendül egy ismerős, ünnepi dallam. Klári elmesélte: az egyik első, széki karácsonyán történt, hogy egy olyan, nagyon idős asszonyt is meglátogattak a fúvószenekarral, akinek nem volt

Kántálás karácsony alkalmából

családja, s az ünnepet teljesen egyedül töltötte volna. A néni az egyik domb tetején lakott, úgyhogy jó darabot kellett gyalogolni, mire eljutottak hozzá. Mivel a kapu nyitva volt, szép csendben körbeállt a zenekar az udvaron, így meglepve s nagy örömet szerezve a magányosan ünneplőnek. Természetesen a megvendéglés itt sem maradt el, hamarosan érkezett is a néni a tányérra tett keltkalács-szeletekkel, s boldogan kínálta körbe a köszöntőket. Ilyenkor lehet igazán érezni, hogy karácsony ünnepének valódi lényege a közösségben rejlik.

A kántáló csoportok előre megbeszélik, hogy mit játszik, énekel a csapat, megtervezik az útvonalat. Az elején nagy lendülettel, sok éneket adnak elő egy-egy háznál az otthon levőknek, de ahogy telik az idő, hajnali kettő felé, azért már rövidül a program – meséli Klári. A kántásokat beinvitálják, de ha nagy a csapat, akkor nem feltétlenül csődül be mindenki. S mivel gyalog járnak, sok helyre kell menni, nincs idő arra, hogy mindenhová bemenjen az ember.

Amikor János és Klári fiai nagyobbacskák lettek, így családosan, együtt kezdtek el kántálni járni. Kezdetben énekszóval kísérték édesapjuk trombitálását, majd, amikor már kinek-kinek megvolt a saját hangszere, vitte magával, s bekapcsolódott a muzsikálásba. Mindenki a saját tudásához mérten mutatta, amit tudott.

Így azután, ha János, Klári és a fiúk nem tudnak hazautazni Székre, akkor itthonról kántálják meg az otthoniakat. S mivel fontos eleme az ünnepnek, s a közösségi

létnek, meg is kérdezik a széki nagyszülőket: voltak-e náluk kántások?

Fontos megemlíteni, hogy e szép szokást magukkal hozták Bajára is. Így, amikor itthon vannak, 24-én délután, este kántálni járnak. De nem csak ez emelkedett át a széki szokásokból. Klári is megsüti a kalácsot 24-én, elkészít mindent délre. Friss húsból, általában disznóból készül el a leves és a második, ahogyan Széken is. Ott is úgy időzítik a disznóvágást, hogy az ünnepre legyen friss hús, amelyből azután az ünnepi fogások elkészülhetnek. S a lesütött húst zsírban elteszik, hogy ne kelljen főzni a karácsonyi ünnepek alatt. Így azután valóban az ünnepre és egymásra lehet koncentrálni.

A bajai kántálást is előre el kell tervezni. Mi legyen a műsor, az útvonal? Délelőtt elkészül a karácsonyfa, amelynek feldíszítésében már a gyerekek is részt vesznek. Majd összepróbálják a kántálásra szánt műsort. Azután az otthoniakat sorra felhívják telefonon, s mehet a kántálás. Azután ebéd... Majd telefonos kántálás után jön a valódi. Délután, de még inkább a sötétedés után elindulnak a megszerkesztett útvonalon.

E kedves szokást itt Baján kezdetben furcsán fogadták azok, akikhez ünnepet köszönteni mentek, mivel egyrészt ismeretlen sokak számára, másrészt szenteste általában bezárjuk a kaput, bejárati ajtót, s úgy ünnepeünk. S ha netán valaki bekopogtat ilyenkor, azt furcsának, már-már illetlenségnek érezzük. (Széken épp az az illetlenség, ha nem mennek a kántálók, szomorúság, ha valakit nem látogatnak meg.) Holott nem is olyan rég még nálunk is éneklő csoportok járták az utcákat... Milyen más lehetett az ünnep!

Kláriék éppen ezért, amikor először mennek valakihez kántálni, előre jelzik. Előre szólnak, hogy menni fognak, és előre megnyugtatóknak mindenkit, hogy senkihez sem fognak bemenni... Egyszerűen csak szeretnének örömet szerezni. A közeli családtagokat mind meglátogatják, aztán vannak, akikhez minden évben elmennek, s vannak olyanok, akikhez ritkábban, hiszen itt azért nem lehet éjszakába nyúlóan becsengetni a házakhoz. „Mindig engedélyt kérünk. Ahová megyünk, ott tudják. Volt olyan, hogy megkérdezték tőlünk, hogy ez az, amikor

ajándékot kell adni? ...Nem, nem kell, mi el sem fogadnánk! Ugyanis ennek nem ez a lényege. Olyan helyre nem is megyünk, ahol nem értik e szokás valódi mondanivalóját!” – meséli Klári.

A fenti szokások mellett van még néhány dolog, amelyet magukkal hoztak Székről a bajai tulipános birodalomba Jánosék. A hagyományos széki viseletből is van néhány rend náluk. S bár János az iskolát ott Széken úgy kezdte el, hogy nem kellett már viseletben járniuk, így nála ez már ki is maradt, az öt testvérből ketten még viseletben jártak (a két idősebb), a három fiatalabb már nem. Így az ő ruhatárukban könnyebben kikopott a hagyományos széki öltözet. S valószínűleg ezzel járt együtt az is, hogy a két idősebb testvér még hosszú ideig magázta a szülőket, a három fiatalabb már a tegező formát használta. Végül az unokáknak köszönhetően, akik szintén már tegeződtek, mindenki átállt erre a formára.

János és a három fiú esetében így Klári szorgalmazta, hogy legyen hagyományos széki viseletük, mivel családon belül is volt viseletkészítő. S egy alkalommal, amikor otthon jártak, János édesanyja előkereste a meglévő viseleteket, amelyeket aztán kiegészítettek, hogy mindenkinek legyen sajátja. S lett nadrág, a széki nagypapa lánytestvérétől lettek ingek, s varrattak a fiúknak *priccses nadrágot* is. A fiúk szívesen is viselik – meséli Klári. Ha Széken járnak a széki napok alkalmával, vagy az őszi vásáron a szekeres felvonuláson, büszkén hordják a hagyományos öltözetet. Karácsonykor is a kék lajbit, a szimbolikus darabokat is felveszik.

Karácsony első és második napján sem Széken, sem Jánosék bajai otthonában nem divat a főzés. Hiszen mindent elkészítették ünnepük előtt. Ahogy a széki nagypapa mondja: 25-e nem főzőnap! Az ünnep pedig nem szólhat a munkáról. Amire év közben nincs idő, arra ilyenkor itt a remek lehetőség. Ezt Széken még tudják. S Klári is újra megtanulta, hogy ez az időszak a találkozások, a beszélgetések, az egymásra figyelés időszaka, amikor végre időt száncunk azokra a dolgokra, amelyeket a rohanós hétköznapiak nem engednek meg. Mivel Széken igen sok István és János él, szinte minden családban van e név birtokosaiból, az ünnepnapok még tovább tartanak.

Miután a beszélgetést követően elhagytam ezt a tulipános birodalmat, arra gondoltam, hogy modern világ ide vagy oda, bizony van mit tanulni a hagyományos módon élő és ünneplő közösségektől. ■

„Azért kapjuk a kihívásokat, hogy fejlődjünk általuk...”

Görgei-Reiner Ritával és Görgei Zoltánnal újrakezdésekről, szenvedélyekről, tudatos életről

■ Ültetünk: fákat, gondolatot! – ezt a mondatot gyakran hallhatjuk GÖRGEI-REINER RITÁTÓL, akit mostanában leginkább a klímavédelem elkötelezett képviselőjeként ismerünk, személyisége és munkássága azonban ennél jóval összetettebb. Férjével, GÖRGEI ZOLTÁNNAL együtt hisznek abban, hogy mindent csak maximális erőbedobással lehet művelni, legyen szó zenéről, varrásról, faültetésről, a csillagok kémleléséről vagy éppen a gyereknevelésről. Miután a beszélgetést karácsonyi lapszámunkba időzítettük, a házaspár két tagját régi és újabb karácsonyi emlékeiről is faggattuk.

Sándor Boglárka – Mayer János

■ Görgei Zoltán (GZ): – Tamásiban nőttem föl, a családnak nem volt különösebben vallásos, bár azért az ünnep háttérében valahol ott volt a Megváltó születése is. Ketten vagyunk testvérek a nővéremmel, és bár az ateista kádári Magyarországra születünk bele, a karácsony és a téli szünet mindig nagy jelentőséggel bírt számunkra. Az emlékek persze utólag megszépülnek, de a karácsonyhoz mindig a hó és a szép karácsonyfa kapcsolódik nálam, s minthogy gyönyörű díszek voltak, többször is előfordult, hogy korán, még a szüleim előtt felkeltem, hogy gyönyörködhessek benne. Összetartó család lévén mindig nagy volt a vendéglátás, mi is látogattuk a rokonokat. Inkább ez és a barátokkal való találkozás adta akkor az örömet, mintsem a buzgó vallásos áhítat. Elmaradhatatlan kísérője volt a karácsonynak apám töltött káposztája, amelynek az ízét azóta is keresem, pedig ő már 23 éve meghalt. Ritkán sült halat is, de azt hiszem, a menünkben ezen túl semmi különleges nem volt. (Halászlét nem ettünk.) Mégis azt hiszem, a rendszer minden hibájával, szürkeségével együtt ez így volt jó. Az egyébként pedagógus édesanyámnak megvolt az a tulajdonsága, hogy lazán tudta kezelni a dolgokat, s ha egy tizenkét hozzávalóval tervezett ételből csak nyolc állt otthon rendelkezésre, abból is el tudta készíteni.

Görgei-Reiner Rita (GRR): – Mindig nagyon magas feketefenyő-fánk volt, amelynek illata belengte a házat. A karácsonyi készülődés többnyire kapkodással, utolsó pillanatos cselekvéssel járt, amelyben ott volt a feszültség is, de miután időre minden a helyére került, elkészült a halászlé, és átadtuk a kis ajándékainkat, megérkezett az ünnepi hangulat, a megnyugvás. Ez az utolsó pillanatosság a mai napig megvan. A ritmusunknak megfelelően sok a teendőnk, logisztikai feladat mindent előre megtervezni, összekészíteni, néha elsőre nem is sikerül. Főleg édesanyám halála után (akkor már felnőttként a saját életünket éltük) éreztem űrt a karácsonyvárás idején. Igaznak éreztem a megállapítást: igazából akkor nő-

tem fel, amikor ő elment. Hiányzott mindaz, amit anyaként hoztátett a karácsonyhoz: a hozzá kötődő hangulat, íz, illatok, és elkezdtem dolgozni azon, hogy ebből valamit a saját családom, a gyerekeim és önmagam számára is újrateremtsek. Igazából nem a külsőségeken, hanem tisztán rajtunk múlik, hogy milyen lesz a karácsonyunk.

GZ: – Az első közös karácsonyunk (6 évvel ezelőtt) is nagyon emlékezetes, bár nyilván ebben az is közrejátszik, hogy nem húszévesen, hanem „meglett emberként” kerültünk össze. Egy áprilisi napon találkoztunk, és már novemberben felvettek a mai, bajai munkahelyemre. Épp az ünnep előtt búcsúztattak el az előző (budapesti) helyemen, így aztán december 23-án költöztem Bajára. A ház előtt egy *Isten hozott!* feliratú tábla várt, és miután bepakoltunk, közös életünk tulajdonképpen az első karácsonnyal kezdődött el.

GRR: – A karácsonyaink azóta a családtagjaink meglátogatásával telnek; megvannak a napok, kivel mikor találkozunk. Ebben az első alkalommal már Zoli is részt vett. Szenteste apuékhoz mentünk, s az emelkedett hangulatban talán könnyebb is volt megszokni, hogy egyszer csak eggyel többen lettünk

(nevet)... A karácsonyfánknak mindig fix helye volt. Idén viszont – alkalmazkodva környezetvédő szempontokhoz – változtatni fogunk: hagyományos fa helyett fenyőágakból (tehát természetes anyagból) síkban helyezük el a dekorációt, amelyet persze ugyanúgy feldíszítünk majd, mintha valódi fa lenne. Ennek helykímélő jellege is van, de sokkal inkább azt a nézőpontot szeretnénk érvényesíteni, hogy inkább ültessünk fákat, mintsem kivágjuk őket. Környezetvédő szemléletünk a mindennapokban is érvényesül, ezért bízom benne, hogy mindezt a gyerekek is el tudjuk fogadtatni, és a díszítésben ők is részt fognak venni.

– A lakásban körülnézve is látható, hogy Rita számos kézműves tevékenységet folytat, különös tekintettel a mára ismertséget is hozó foltvarrásra. Ez hogyan jött az életébe?

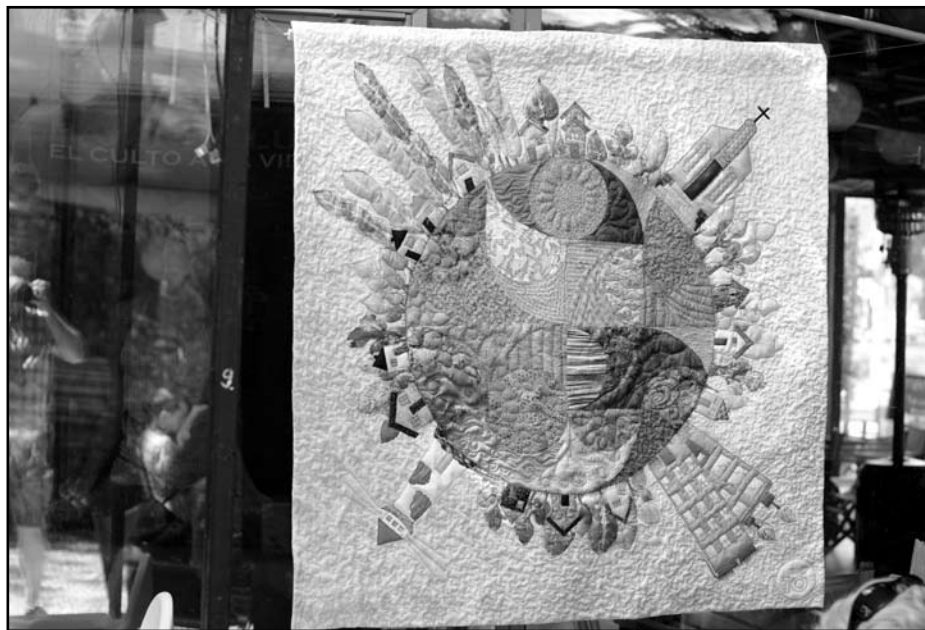
GRR: – Amikor a nagyobbik fiammal, Áronnal várandós voltam, úgy gondoltam, mindenképp szeretnék neki adni valamit, amit én készítettem, hiszen mindaddig, amíg dolgozom az ajándékán, őrá gondolok, és így töltöm meg szeretettel például a kis babatakarót. Akkoriban megtudtam, hogy sok más várandós anyukának születtek hasonló, kreatív ötletei, amelyekből akár sikeres vállalkozás születhetett, de ha más nem, a baba számára mindenképpen szép emlék. A bennünket körülvevő dekoráció mind a két fiú életéhez kapcsolható. A foltvarrásban találtam meg azt a kifejezőmódot, amely feltöltött, elégedettséget nyújtott, és ha megtanultam valami új technikát, azáltal gazdagabbnak éreztem magam. Eleinte autodidakta módon sajátítottam el a tevékenység fogásait, később tudatosan kerestem oktatókat, továbbképzéseket.

Egységben az erő: Görgei Zoltán és Görgei-Reiner Rita

Megismerkedtem hasonló gondolkodású társakkal, akikkel foltvarró kört hoztunk létre, és rendszeressé váltak a találkozóink, közös varrásaink. Ebből – a mára megszakadt – együttműködésből néhány maradandó alkotás is született, így például a bajai városháza Türr István termében található, rekordméretű zászló is, amely 51 foltvarró közös munkájának eredménye. Magyarország különböző településein élő foltvarrók támogatásával adódott össze az 1069 darabból álló zászló, az elemeket sok helyről küldték. Az adott technikának (charm-quilt) megfelelően, az elkészült quiltnek legalább 999 darabból kell állnia, és az anyagok nem ismételthetnek. Azóta az életem ugyan más fordulatot vett, de azért jó tudni, hogy a sok nagyszerű embert és foltvarrót magába foglaló *Sugovica Foltkör* a mai napig sikeresen működik. Az együtt töltött időben sokat tanultunk egymástól, és fontos emberi kapcsolatok is kialakultak a tagok között.

A palettám azóta sok egyébbel bővült, legfontosabb tulajdonságnak a megújulás képességét tartom. Kreatív és kíváncsi ember lévén, izgalmas kihívás számomra felfedezni dolgokat, amelyekkel addig nem próbálkoztam. Így jött az életembe a horgolás, pedig azt gondoltam, azt sosem tudnám megtanulni. Némi utánajárás és gyakorlás után viszont rájöttem, mégsem ördögösség, és nagyszerű dolgokat lehet ezzel a technikával is készíteni. A foltvarrott ágytakaró vagy egy versenyre tervezett, aprólékos munkával összeállított textilkép hetek alatt készül el, fix helyet, időt, rákészülést igényel. Annak aprólékos-ságával szemben áll például egy vastag fonalból horgolt szőnyeg. Bármikor vissza tudok zökkenni, sorai látványosan szaporodnak, viszonylag gyorsan elkészül, így rövid időn belüli sikerélményt garantál, amire gyakran szükségem is van. Erre és a foltvarrásra vállalkozás is épült, melyre jellemzően ugyancsak ráfér majd a covid utáni újratervezés. Mindkét tevékenységben a funkcionális dolgok készítését részesítem előnyben, akár lakásdekoráció, akár táska vagy papucs a végeredmény. A mai nehéz időszakban kiemelt szerepet kapott életünkben a maszk viselése. Fontosnak tartottam már tavasszal az elkészítés menetének átadását, hogy az kis odafigyeléssel a bajaiak és a leírást az interneten elérő érdeklődők által is elkészíthető legyen. Leírással és fotókkal illusztrált segédanyagokat, útmutatókat találnak az olvasók a 10. évfolyam indított kreatív naplóban, a *RitaFoltok* oldalon – amely egyben a márkanévem is. *Einstein* szavait idézve a kreativitás titka, hogy jól tudod leplezni a forrásaidat. Az én

Rita egyik legfrissebb alkotása a 10 Milliő Fa szellemében

forrásaim és szellemi termékeim közkin-csek, szabadon megvalósíthatók a jóérzés és becsület határain belül.

- *Meséljetez arról, melyikötök honnan, milyen családból indult, melyek voltak életered fontos fordulópontjai!*

GZ: – Apám technikus volt, apai nagyapám családja pedig afféle ultrakonzervatív úri környezet lehetett, bár ebből az én időmre már csak gesztusok maradtak. 1095-ig tudjuk visszavezetni a családfánkat, egyébként távoli rokonságban állunk a szabadságharc tábornokaival, *Görgei Artúrral* is, bár mi a fa másik ágáról származunk. Apám afféle lázadó figuraként eléggé eltávolodott nagyapámtól, bár mi gyermekként persze jártunk hozzájuk – kicsit olyan volt, mint egy időutazás a 19. századba. A házuk tele volt régi bútorokkal, könyvekkel festményekkel, itt-ott a nemesi gőg maradványaival is lehetett a családban találkozni. *Görgei nagyapám* volt katona, iskolaigazgató (ahonnan 1956 után kirúgták), aztán agrármérnök, de kétkézi munkás is. A másik, *Szabados nagyapám* pedig pék volt, akit mindenki nagyon szeretett. Polgári szemléletű ember volt, aki fiatalon focizott, később szenvedélyesen sakkozott, feladványokat is rendszeresen beküldött, sokat olvasott, pedig szegények voltak. Náluk több időt töltöttem, és azt hiszem, a természet szeretete is ott ragadt rám. Édesapám műszaki ember volt, én is az lettem (termékmenedzser vagyok az Axiálnál), édesanyám pedig biológia-testnevelés szakos tanárként dolgozott. Talán ezeknek is köszönhető, hogy szinte amióta az eszemet tudom, a biológia (főleg a rovarok, bogarak világa) és csillagászat érdekelt, rengeteg ilyen könyvet olvastam el. Az általános iskola után Lengyelen jártam mezőgazdasági

gépészeti iskolába (ide kicsit „felsőbb elvárásokat” és apai hagyományt követve kerültem), ahol nem számítottam strébernek. Később főiskolán művelődésszervezést tanultam, az már jobban ment. Bár a mai munkámhoz ennek sok köze nincs, az ott tanultakat pl. szakkörvezetés, tudományos-ismeretterjesztő munkák során jól tudtam hasznosítani.

GRR: – Az én felmenőim sokkal inkább iparosok, mesteremberek, akiktől láttam, megtanultam a munka tiszteletét és szeretetét. Azt hiszem, engem is meghatároz, hogy mit láttam otthon. Középiskolai tanulmányaimat a Bereckiben végeztem, ahol eredetileg általános kertész végzettséget szereztem. Akkoriban nagy szerepe volt az életemben az atlétikának is, amellyel voltak terveim, a TF-en szerettem volna továbbtanulni. Egy váratlan fordulat eltérített a tervtől, kozmetikus szakmát tanultam, majd mestervizsgát is tettem. Bár a sport a mai napig a részem, igazán az emberekkel való személyes kapcsolatban, a szépségápolás szolgáltatásában találtam meg a helyemet. Megtanultam értékelni a minőségi munkát, amely más tevékenységemet is meghatározza. Bármelyik tevékenységemről is legyen szó, igyekszem a tőlem telhető legjobbat, a magamtól elvárt magas szintet teljesíteni. Kozmetikus pályám kapcsán a sok-sok visszatérő, elégedett páciensre és arra lehetek igazán büszke, hogy sikerült átadnom olyan apró fogásokat, amelyek megkülönböztetik egymástól az érintéseket. A kozmetikában az ’ügyes kézen’ kívül nagy szerepe van továbbá a bizalomnak, hiszen mindenki, aki szolgáltatást nyújt masszörként, kozmetikusként – nagy felelősséggel foglalkozik lélekkel –, *kapuőrnek* nevezhető. A tanítványképzés is érzékeny dolog, hiszen

a visszajáró vendégeim megszokták az én érintéseimet, mozdulataimat, az ad nekik elégedettséget és biztonságot. Arra is volt példa, hogy pácienseimből lettek tanítványaim, így talán sikerült átadnom nekik a szakmából mindazt, amit fontosnak tartok, és ahogy láttam, belőlük is gazdag érzélemvilágú, a részletekre is odafigyelő szakember vált. Ehhez adottság és szorgalom kell, fejlődni, haladni a korral és a trendekkel. A pálya aztán előbb a gyermekáldás miatt szünetelt, a szemem erejének romlása miatt pedig már nem is tudom folytatni, de szerencsére azóta számos kreatív tevékenységet találtam, amelyek kitöltik az életemet. Korábbi vendégeimnek azonban jó szívvel tudom ajánlani néhány tanítványomat, akikkel hasonló légkörben és odafigyelés mellett tölthetik el a kozmetikára szánt másfél-két órájukat.

- Zoli, mit jelent számodra a csillagászat, hogyan találtál rá erre a tevékenységre?

GZ: - A legismertebb csillagképeket az égen először Görgei nagyanyám mutatta meg, amikor egyszer hazakisért. A gyermekkorban megszerzett alapokon a csillagászat olyan szenvedélyemmé vált, ami máig elkísér. Hivatásos csillagász viszont soha nem akartam lenni, mert amatőrként azzal foglalkozhatom, ami igazán érdekel, és annyi időt tölthetek vele, amennyi jólesik. Évtizedek óta vezetek csillagászati szakköröket gyerekeknek (most már Baján is), a *Meteor* c. szakfolyóiratnak 2007 óta rovatvezetője vagyok; közel száz cikket írtam, többségüket a Hold kapcsán. Tervezek egy önálló könyvet is a Holdról, de ezen még sokat kell dolgoznom. A cikkekhez, észlelésekhez rajzokat is készítek. Persze lehetne erről ma már fényképeket is készíteni, de nekem sokkal izgalmasabb, hogy magam rajzolhassak meg egy-egy holdkrátert. Ennek alapját egykor rajzszakkörben szereztem meg. Igazából alig létezik a Holdról szóló olvasmányos ismeretterjesztő és korszerű könyv itthon. Az én munkám saját megfigyeléseim és ismereteim alapján készülne el, és lenne történeti kitekintés is benne. A Hold számunkra „ismeretlen ismerős” az égitestek között. Nap mint nap látjuk szabad szemmel is, igazából mégis nagyon keveset tudunk róla: hogy milyen felszíni képződményei vannak, milyen anyagból áll össze, milyen szép is valójában, azt csak alig ismerik. Érdekes, hogy annak ellenére, hogy ilyen közel van hozzánk, aránylag keveset foglalkoztak vele tudományosan. Ha valaki távcsővel vizsgálja, döbbenetes látványt nyújt. Nekem ez ott kezdődött, hogy egyszer gyermekkoromban azt álmodtam, hogy kinézek az ablakon, és a Holdat hatalmasnak látom, beleértve a részleteket is.

Inkább ültessük, mint kivágjuk a fákat!

- Zoli ma már a helyi és regionális zenei életnek is ismert alakja. Honnan ered ez a kötődés?

GZ: - Tizenegy éves koromban egy unokabátyám közreműködésével rocker lettem. Ő mutatta meg nekem a *Deep Purple Made in Japan* c. koncertlemezét, és akkor azt éreztem: ez az! A másik meghatározó élményem *Jimi Hendrix Electric Ladyland* c. albuma volt, amelyet apám vásárolt meg annak idején: azt még egy lakatlan szigetre is magammal vinném! (Sokféle zenét hallgatok ma már a jazztól a népzeneig, de azt a teljességet azóta sem nagyon érzem máshol.) Innen indult a rockrajongásom, alakígtattunk zenekarokat, végül a doboknál kötöttem ki. *Nesztor Ivánnál* tanultam is dobolni, bár amikor hozzá kerültem, valamennyire tudtam már játszani. 18 éves koromtól mindig zenéltem valamilyen bandában. Itt Baján főleg *Nagy Imivel* játszom sokat a *Collection* keretében, de csatlakoztam egy dombóvári csapathoz is, ahol a jazz és a népzene elemei ötvöződnek, aztán van még a *Blues Factory* is, bár most a járvány miatt mindez szünetel. Sokukkal már vagy harminc éve ismerjük egymást. Népi furulyán is játszom, csak más keretek között, főleg a gyimesi zene áll közel hozzám. Erre a hangszerre a népzene kutatással is foglalkozó Nesztor Iván révén találtam rá. Nagyon jó érzés másokkal zenélni, amikor valami közös születik meg, ha működik a kémia a zenésztársak között. Persze a dob „csak” ritmushangszer, és nem is biztos, hogy a virtuozitástól lesz különleges. Számomra az egyik legnagyobb hatású dobos *Cozy Powell* (ex-Rainbow, Whitesnake, Black Sabbath stb.) volt, aki alapvetően egyszerű dolgokat ját-

szott, mégis olyan hangzása, tempója volt, és úgy szólalt meg a Ludwig dobján, hogy azonnal ráismerni.

GRR: - Zoli kerek születésnapján zenészbárátai az egész országból eljöttek köszönteni egy kerti meglepetésspartin, amelyre Nesztor Iván is megérkezett. Ajándékba saját egykori gyűjtését hozta el (egy siratót). Ebből egy rögtönzött udvari koncert született, amelynek keretében csodás dallamok hangzottak el. De más együtt zenélés is attól válik különlegessé, hogy a zenésztársakban – főleg a dombóvári csapatban – a nagy tapasztalat mellett hatalmas alázat is van a másikkal és a zenével szemben.

Annak idején az Armstrongban váratlanul találkoztunk össze, Zoliék épp a Collectionnel adtak koncertet. Az akkoriban a csapatban basszusozó *Koós „Csubi”* mutatott be egy-másnak bennünket. Ezen az áprilisi napon több csodaszép dolog történt, délelőtt *Boglárka* bárátnőmmel lefutottuk a Kikelet félmaraton, majd egy kis társasággal ennek megünneplésére érkeztünk este az Armstrongba. Bennem csak kb. a koncertjük felénél tudatosodott, hogy akivel szünetben beszédbe elegyedtem, a zenekar dobosa volt. Szívesen emlékszem vissza erre...

- Közös gyerekeiteknek, Marcinak is különleges története van...

GRR: - Marci igazi ajándék az életünkben, már a babavárás időszaka is különleges volt. Keresztnevét a Görgei családnévhez illeszkedve kerestük, és elég hamar a *Márton* mellett döntöttünk. Ugyanakkor a terheségem második fele sok megpróbáltatással telt, kiderült ugyanis, hogy Marci – anyai ártalomra visszavezethető okokból – hasa-

dékos babaként születik meg. Az ultrahangos vizsgálatok valamelyikén meg is kérdezték tőlünk, hogy így is megtartjuk-e a terhességet, számunkra azonban ez nem lehetett kérdéses! Ezek a nehézségek a kapcsolatunkat csak erősítették. Tudtuk, hogy egy irányba tartunk, és a nehézségeket meg kell oldanunk. Már korábban jó élmény volt, hogy az orvosok látták, tájékozottak vagyunk a ránk váró dolgok tekintetében. A pécsi klinikán, ahol Marcit műtötték, az első kontroll alkalmával elismerően mondták is: hogy Marci varratai szépen rendbe jöttek, a mi utógondozásunknak és hozzáállásunknak is köszönhető. (Láttak más példákat is.) Azt hiszem, hogy az engem hajtó belső tűz – amely más tevékenységeimben is segített – az anyaságban is hihetetlen energiákat szabadít fel. Aki tájékozottabb, nyugodtabb is, és higgadtabb döntéseket is tud hozni a gyermeke érdekében. Annyira elégedettek voltak velünk, hogy az elérhetőségemet meg is szokták adni hasonló helyzetben lévő, de tapasztalatlanabb szülőknél. Azt hiszem, hogy amit Marciért meg lehetett tenni, mi megtettük. Viszonylag előnyös hasadékos tulajdonságokkal született, a sebész is megtette a dolgát, mi pedig az utógondozást folytattuk, s ezek eredményeképp elmondható: jó irányba tartunk, bár vannak még feladataink. Hasonló helyzetben bárkinek csak azt tudom tanácsolni: nézzen szembe a rá váró feladattal, és ha azzal a tudattal tud este lefeküdni, hogy mindent megtett, akkor a félelmek egy részétől is megszabadul. Hiszek abban, hogy semmi sem ok nélkül történik, és mi azért kaptuk a sorstól ezeket a kihívásokat, hogy magunk is fejlődjünk általuk, és ettől is vagyunk egy család. Azt mondhatjuk, hogy más téren kompenzálta a sors Marcit, mert a mozgékonyasága, finommotorikája, intelligenciája átlagon felüli.

- *Mindkettőtök számára nagyon fontos a református felekezethez való kötődés.*

- GRR: – Ez is sokat segített a nehézségek közepette. Egy nagyon nehéz élethelyzetben fordultam az Úrhoz, a közösséghez, megtapasztaltam a lelki segítséget és a közösség támogatását is, és ezek is segítettek átlendülni a megpróbáltatásokon. A hitünk gyakorlása, az ima ereje változó mértékben azóta is jelen van az életünkben. Nagyon örültem, amikor Zoliról megtudtam, hogy ő is református, szerintem ez ugyanis életforma, és jó volt tudni, hogy mi ezen a síkon is egy nyelvet beszélünk. Az előbb említett nehézségek idején a bajai református egyházközség egy emberként állt mögénk az ima erejével vagy épp személyes jelenlétével is. Amikor Marcit a

Háttérben a Hold, előtérben a feleség, szíve alatt már a gyermekkel

műtét előtt már elválasztották tőlünk, hogy előkészítsék, kicsit összeomlottunk. Sírva kapaszkodtunk egymásba, imádkoztunk az üres kórházi ágya mellett, az orvos pedig – akinek el kellett mondania, hogy mire is készülünk – megvárta, míg összeszedjük magunkat, és csak utána lépett oda hozzánk. Jó volt megélni, hogy tiszteletben tartják az értékeinket.

- *Nem Marci a család egyetlen gyermeke, közösen nevelitek Áront is, Rita előző házasságából.*

GRR: – Nagy ajándék volt ő nekem, hiszen épp nagyon nehéz időszakon mentem keresztül: végig kellett nézmem édesanyám betegségét, küzdelmét, a műtétet, a kemo-terápiát, az utógondozást, és igyekeztem mindent megtenni a gyógyulása érdekében. Sokat küzdöttem érte, bevettem a kapcsolataimat, magam is vittem kezelésekre, a húgommal ketten ápoltuk, hogy aztán három és fél év küzdelem után kiderüljön: nem lehet megmenteni. A gyász persze így sem volt könnyű, de nem sokkal azelőtt, hogy ő végleg elment volna, megtudtam: állapotos vagyok. Így azt éreztem, hogy miközben a sors valamit elvesz, a másik kezével ad is valamit, ami tudatosítja bennem, hogy az életnek tovább kell mennie, és nekem a saját utamat kell járnom. Azt hiszem, a nagy fiamban is megvan az a tűz, a hirtelen fellobbanás, amely engem is jellemez. Nagyon tetszett a keresztnéve (az Áron tisztán látót jelent), és bizonyos dolgokban ez jellemző is rá. Minden körülmények között védi az öccsét. A köztük lévő kilenc és fél év különbség olykor előny is lehet, és az ebből adódó nehézségeket is le lehet győzni a családban. Egymástól is sokat tanulunk.

- *Rita, mostanában olyan tevékenység révén lehet hallani a nevedet, amely kicsit visszautal a kertész végzettségedre, de sokkal több is annál.*

GRR: – Zoli révén ismertem meg Bojár Iván Andrászt, aki a 10 millió Fa környezetvédelmi szervezet alapítója. 1 fő – 1 fa elvén hirdették az ország lakosságával azonos számú fa és cserje ültetését, ezzel növelve a zöldfelületek számát. (Itt nem gazdasági célú szaporításról van szó.) Csak őshonos fajták ültetését engedi a szabály, erről pontos lista áll rendelkezésre. Eleinte csak olvastam a híreikről, egy idő után azonban úgy gondoltam, azonosulok a törekvésekkel, hiszen helyi szinten mi is tudunk azokhoz csatlakozni. E tevékenységnek is feltétele egy csoport létrehozása, sokan mellém álltak, a nemes ügy követői gyorsan közösséget alkottak. Mindannyian a környezetvédelem mellett köteleztük el magunkat, de nem csak a szelektív hulladékgyűjtéssel, tudatos vásárlással, hanem fák ültetésével is tenni akarunk ezért. Ez valóban találkozott az eredeti szakmámmal, és jólesett, hogy egykori tanárain is üdvözölték a törekvéseinket. Összefogtunk a ma kertésztanárként dolgozó egykori iskolatárssal, Nyáradi Erzsébettel, felosztva a feladatokat, számos nagy sikerű ültetést valósítottunk meg tavasszal, és utógondozást bonyolítottunk le nyáron. A 10 millió Fa által felkarolt és Baján különösen fontos témákban hallatjuk a hangunkat, megszólítjuk a környezetvédelem iránt elkötelezett embereket, és örömmel üdvözljük a hozzánk csatlakozó új támogatókat, tagokat. A bajai csoport fél éve működik, ezalatt több mint ezer fát ültettünk már a városban

különböző alkalmakból. A célunk, hogy 37 500 (azaz Baja lakosságával megegyező számú) fát ültessünk. Tavasszal már 1213 csemetét ültettünk el, a nyár főleg szervezéssel és utógondozással telt, ugyanis nem hagyjuk magukra az ültetvényeinket. Így bízhatunk benne, hogy a fa nem szárad ki, és a következő évtizedekben maradandó érték lesz. Kicsit úgy vigyázzuk őket, mint a gyermekeinket: ápoljuk, gondozzuk; ha kell, beavatkozunk, és ha már megállnak a lábukon, elengedjük őket. A járványhelyzet miatt az ún. közösségi ültetésekre ősszel kevesebb lehetőségünk nyílt, de amíg lehetett, az általunk kidolgozott szabályok betartásával három ültetést valósítottunk meg. November 7-én, az Élet napján gyerekek, családok bevonásával szerveztünk

ültetést, ezzel a személyes gondoskodás, felelősség érzését is próbáltuk erősíteni a résztvevőkben. Egyelőre még kérdéses, hogy az év végéig hány ültetvényél tarthatunk, de abban biztos vagyok, hogy kis újratervezést követően tavasszal folytatni fogjuk. Egyébként egyéni ültetést tervezve az *Ügyfélkapu* segítségével bárki megnézheti, hogy a háza előtt ültethet-e fát (ez főleg attól függ, hogy valamilyen közmű, kábel nem akadályozza-e), és ha igen, mekkorát. Engedélyt a városüzemeltetéstől kell kérni, a fafajta kiválasztását pedig egy erre vonatkozó rendelet segíti. A városok szűkíthetik ezek körét, de általában bármely, faiskolában megvásárolható díszfa engedélyezett. Invazív fajok ültetését nem javasoljuk, csak őshonos fajtakat.

Hogy mikorra lehet meg a 37 ezer fa, egyelőre nehéz megbecsülni, készül azonban egy térkép, amelyen mindegyik fa útját nyomon lehet követni. Országosan a mozgalom már 50 ezernél is többet ültetett el. A bajai csoport országos viszonylatban eredményesnek számít, az itt végzett gyümölcsöző tevékenységemnek köszönhetem a központi csapatba való meghívást. Szervezőkészségemmel, tapasztalataimmal is az országos szervezet működésén dolgozom, a közösségek képviselőivel való kapcsolattartást vállaltam. A tevékenységünkben számos vállalkozás, oktatási intézmény is lát fantáziát, ami egyértelműen jelzi: hiánypótló tevékenységet hoztunk a városba.

- Mit kívánnátok magatoknak a közeli jövőre, karácsonyra, a jövő évre?

GZ: - Igazából semmi többet nem kívánnék, mint hogy egészségesek legyünk. Nyilván a jövőben is mindenért meg kell majd dolgozni, de ha egészség van, megoldjuk. Az ember persze könnyen panaszodik, de igazán lényeges anyagi jellegű dolgokból nincs szükségünk semmire.

GRR: - Amilyen egyszerűnek tűnik a kérdés, olyan nehéz rá válaszolni. Hosszan tudnám sorolni, ha viszont csak egyetlen mondatom van rá, akkor azt mondanám: történjen minden úgy, ahogy mindegyikünknek a legjobb! A 2021-es év a megoldások és oldások éve legyen, hangsúlyos legyen az egészség. És persze ültessünk sok fát...

(Az interjú bővebb változatát honlapunkon olvashatják - a szerk.)

A Bajai Honpolgár Alapítvány támogatói 2020-ban

Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság
Arculat Nyomda Kft.
Baja Város Önkormányzata
Bajai Szent Rókus Kórház
Bányai Júlia Szakképző Iskola
Duna Wellness Hotel
EMEL Kft.
FORINT-Soft Kft.
GTKB Ganz Transelektro Kft.
Koch Borászat

Dr. Küttel Péter
Martonosi Attila
Mogyi Kft.
Péterfi Ügyvédi Iroda
Rita Virág Bt.

Köszönjük mindannyiuk segítségét!

Támogassák munkánkat 2021-ben is!

Tisztelt Olvasóink, Támogatóink, Barátaink!

A koronavírus-járvány alakulása alaposan keresztülhúzta a 2020. évre vonatkozó terveinket. A nagyobb rendezvények megtartásának tilalma miatt és egészségügyi-biztonsági okokból a naptári év folyamán hátralevő Bajai Honpolgár-estek (Rácz Lajos, illetve Nevelős Zoltán és Speier Dávid előadása) elmaradnak. Bízunk benne, hogy az elmaradt programokat a tavasz folyamán pótolni tudjuk, és a későbbre tervezett előadásokat is megtarthatjuk. Kérjük, figyeljék honlapunkat, Facebook-oldalunkat, továbbá az Ady Endre Városi Könyvtár hírlévelét és plakátjait!

Ugyanezen okból a *Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriuma* nem tudja megtartani támogatóinknak, szponzorainknak és a munkánkat bármilyen módon segítőknek

szervezett, hagyományos évzáró vacsoráját sem. Emiatt szerkesztőségünk és kuratóriumunk nevében ezúton **köszönjük meg mindannyiuk támogatását, segítségét**, amelyre 2021-ben is számítunk. Bízunk benne, hogy mind lapunkat, mind a hozzá köthető egyéb tevékenységeket a jövőben is támogatásra méltónak ítélik meg, és segítenek bennünket céljaink elérésében. Az Alapítvány kuratóriuma törekszik arra, hogy az évtizedek óta bensőséges hangulatú évzáró rendezvényt valamilyen formában pótolhassa, és személyesen is találkozassunk Önökkel. Maradjanak velünk 2021-ben is!

A Bajai Honpolgár szerkesztősége és Bajai Honpolgár Alapítvány Kuratóriuma

Zrínyi Miklós téli hadjárata és annak jelentősége

■ 2020-ban nemcsak a gyászos emlékü trianoni békeszerződésnek van évfordulója (erről megemlékeztünk 2020/6. számunkban), hanem a 17. század egyik legnagyobb államférfija és hadvezére születésének is. Emiatt idén Zrínyi-emlékévet is ünnepelünk. ZRÍNYI MIKLÓS (1620-1664) költő, hadvezér és államférfi, a magyar és a horvát nemzet közös hőse éppen 400 éve, 1620. május 1-jén született. Az utókor első-sorban a szigetvári hős dédunokájaként, annak hőstetteit barokk eposzban megörökítő költőként tekint rá, pedig saját korának egyik legképzettebb hadvezére és nagy formátumú politikusa volt. E képzettségét sokáig csak elméleti hadtudományi jellegű művei igazolták, ám az 1663-64-es törökellenes háborúban a gyakorlatban is bebizonyította, hogy a harctéren is kiemelkedő teljesítményre képes. Az alábbiakban hadvezéri teljesítményének egyértelmű csúcspontját, a téli hadjáratot mutatjuk be, ezzel tisztelve Zrínyi emléke előtt.

Kenyeres Zsolt

■ Előzmény: Az 1663-as hadműveletek

A hosszabb békeidőszak után kirobbant Habsburg-török háború (1663-64) közvetlen oka az volt, hogy Erdélyben uralkodóváltás történt (Apafi Mihály lett a fejedelem), és a Habsburgok itt korábban, 1657-62 között beavatkoztak a törökök és a vazallusállam konfliktusába. Feszült volt a viszony a Habsburg Birodalom és a franciák között is, mert XIV. Lajos (1643-1715) francia király európai hegemoniáról szövögette terveit, és ehhez az út a Habsburg Birodalom legyőzésén keresztül vezetett. I. Lipót (1657-1705) császár mindenképpen el akarta kerülni a konfliktust mindkét (francia, török) féllel, és diplomáciai lépésekkel (békeajánlat) próbálta a háborút elodáztatni. A török nagyvezír, Köprülü Ahmed viszont úgy vélte, hogy az erdélyi trónviszály ürügyén indított hadjárat 1663-ban akár Bécsset is el lehet foglalni, ezért 1662-ben elutasította a lipóti békeajánlatot, és kitört a háború. A törökök 1663-ban nagy sikereket értek el, mert hatékonyabban mozgósítottak, a Habsburgok pedig erre az évre a német területekről nem tudtak komoly támogatást szerezni. Zrínyi Miklós már ekkor felvetette egy katonai expedíció tervét az eszéki híd elpusztítására, ami a török főereget támadását késleltette volna. Ezt Bécs elutasította. Ennek következtében Érsekújvár ebben az időben modernnek számító erődje elesett. A császár ekkor csak a székváros, Bécs védelmére koncentrált a jóval gyengébb haderejét. Érsekújvár eleste után Lipót újabb sikertelen békekötési kísérletei után a következő évre kénytelen volt a Rajnai Szövetség katonai segítségét is elfogadni. (Ez német tartományok 1658-ban kötött, kölcsönös védelmen alapuló szövetsége volt, amelyhez XIV. Lajos francia király is csatlakozott.)

A Franciaország és német államok által küldött haderő vezetője Raimondo Montecuccoli (1609-1680) olasz származású császári had-

vezér volt. Célja alapvetően Bécs és a német tartományok megvédése volt. Ehhez csatlakozott még a magyar haderő, melynek része volt Zrínyi Miklós horvát bán hadserege is. A téli időszak hadászati szünetet jelentett a korban, a törökök és a nyugati hatalmak sem viseltek komoly hadjáratot télen, részben az időjárási, részben utánpótlási-logisztikai nehézségek miatt.

A szövetségesek hadvezetése megosztott volt a következő évi hadműveletek célját illetően. A magyar rendek inkább aktív, támadó manővereket javasoltak (Érsekújvár visszavétele), míg Zrínyi az eszéki támadás ötletét újította fel, mely elterelő hadműveletként párhuzamosan folyt volna az északi támadással; Montecuccoli viszont csak vagy Buda vagy Esztergom ostromát tervezte erre az évre. A haditanács – hogy a hadvezetésen belüli ellentétet megszüntesse – mindegyik célt elfogadta.

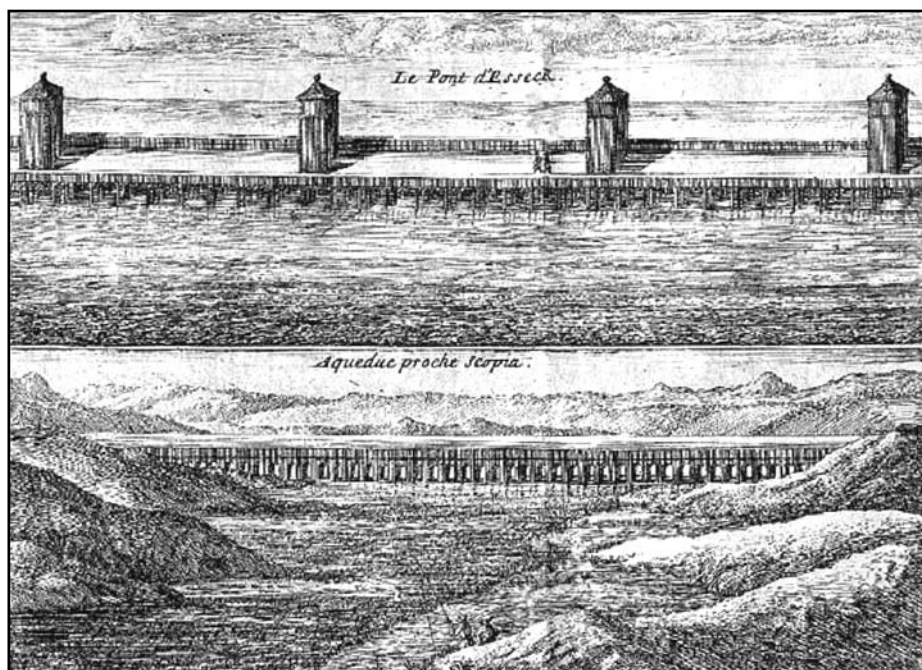

Zrínyi Miklós (1620-1664), a költő, politikus és hadvezér Az eszéki híd

A téli hadjárat

A téli hadjárat célja az eszéki Dráva-híd lerombolása volt, hogy ezzel előkészítse Kanizsa (a Dél-Dunántúl legerősebb török végvára) 1664 tavaszára tervezett ostromát. A hadjárat január 20-án indult el.

Az Udvari Haditanács felhatalmazása révén Zrínyi serege 8000 magyarból, 5000 horvátból, 10 000 birodalmi és 3000 császári németből, vagyis összesen 26 000 harcosból, továbbá 12 tábori ágyúból és 1 mozsárból állott. A téli időszak tűnt a legalkalmasabbnak a török elleni harcra, mert az oszmánok télen nem voltak aktívak, komoly hadseregeik a Birodalom belső területein voltak szétszórva.

Az eszéki Dráva-híd a 17. században

Az eszéki híd a magyar hadműveleti bázistól messze, 120 km-re feküdt. Az 1566-os, Szigetvárat célzó művelet idején már épült állandó fahíd, amelynek északi hídfője (Dárdánál) a 15 éves háború (1593-1606) alatt egészült ki egy palánkvárral. *Evlia Cselebi* oszmán utazó és történetíró valószínűleg az ilyen módon megerősített és őrzött hídfőkre gondolt, amikor azt írta: „A híd mindkét oldalán erős kapu van.” Nem az övé az egyetlen, de az ő leírása szolgáltatja a legtöbb információt az építményről. Ennek alapján egy két szakaszból álló híd képe rajzolódik ki előttünk. Az első szakasz mintegy 6 km hosszan Eszék és Dárda között, a mocsár fölött húzódó építmény volt, és éppen az ingovány miatt „minden oldalról olyan vastag tölgyfa-gerendákat vertek bele, hogy két ember tudná csak azokkal átkelni.” Emellett meglehetősen széles: „E hidon, ha két kocsi szemközt jön, a gyaloglók a szélre mennek, s a kocsik egymás mellett kényelmesen átvonulnak.” Az átkelő második szakasza egy 40 hajóból álló hajóhíd volt, amely „160 lépés hosszan húzódik” a folyó medre felett.

Az átkelő 1664 eleji felgyújtása ugyan hatalmas sikernek mondható, ám még ugyanazon év tavaszán újjáépült, és az oszmán csapatok a következő majd' 20 évben továbbra is használták. Az újjáépítés során a híd eredeti (Cselebi által leírt) méreteit nyerhette vissza, ugyanis egy itáliai hadifogoly, bizonyos *Luigi Fernando Marsigli* 1683-as beszámolója szerint „...két, egymással szembetartó nagy szekér s még egy ember is kényelmesen elfér rajta.”

A szövetségesek a Dráva mentén támadtak, Berzence és Babócsa török helyőrsége kapitulált is előttük, ezekben Zrínyi saját helyőrséget hagyott. Szigetvár várát komoly ostromeszközök híján nem ostromolta meg, Pécs városát feldúlta, és itt hátrahagyott egy kisebb sereget, amely a várat vette ostromzár alá (az ostrom egy hét után abbamaradt). Zrínyi seregének zömével Eszék alá vonult, és január 31-én a hidat védő dárdai erődöt be is vette. Február 1-jén hozzáfogott a híd felgyújtásához (robbantásra a kevés lőpor miatt nem gondolhattak), ezért a lovasság két napon át a környező erdőkben és mocsarokban száraz rőzsét és nádat hordott, és jól kibélelték vele a hidat, majd meggyújtották. Erős szél fújt, ami annál jobban gerjesztette a lángokat, és végül az egész híd egyetlen hatalmas lángtengerben úszott. A hadjáratban részt vevő *Esterházy Pál* így írja le az eseményt: „...az egész szerkezetet Isten segítségével porrá égettük... Borzalmas látvány volt, midőn éjszaka szemléltük ezt az oly sok ezer lépés hosszúságú, meggyújtott fákyaként égő hidat, mint valami ráncszakadó ördögi látomást”

Zrínyi ekképpen célját elérve, minthogy Eszék vára ellen sem tervezett támadást, február 4-én visszaindult Pécsre. Innen 6-án indult vissza a hadműveleti bázisukra. A Dél-Dunántúl feldúlásával a török sereg logisztikai bázisát tette tönkre, egyúttal elszigetelte Kanizsát a török felmentő erőktől.

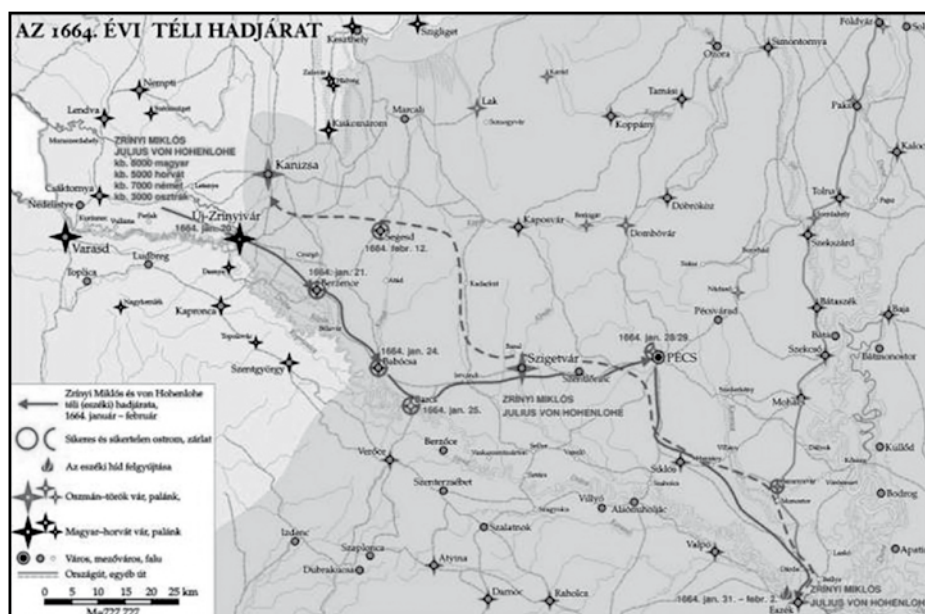
Értékelés

Zrínyi egyrészt a Kanizsa körüli blokádot vonta még szorosabbra: Berzence, Segesd és Babócsa elfoglalásával szinte gyűrűvé alakíthatta azt. Másrészt „Törökország elpusztításával” mindenképpen érzékeny veszteségeket okozott, az eszéki híd felégetésével pedig nem kevés munkát adott az oszmán hadvezetésnek. Arra persze aligha számíthatott, hogy az átkelő elpusztításával komoly mértékben késleltetheti a nagyvezír felvonulását (sokkal inkább saját hadjáratát fedezhette vele), de mint a tavaszi események megmutatták, kellemetlen helyzetbe hozhatta az oszmán hadvezetést: a lassan újjáépülő híd valóban korlátozta a török főerő cselekvési lehetőségeit.

A Kanizsa ellen létrehozott végvárrendszer, Kiskomárom és Zrínyi-Újvár ugyanis hatékonyan szigetelte el a török fővárat, amelynek ellátása egyre nehezebbé vált. Kanizsa elfoglalása esetén Zrínyiék előtt nyitva állt volna az út akár a Dunáig is, ami pedig a hódoltság gerincét jelentette. Ráadásul, mint azt a téli események megmutatták, Kanizsa esetleges elfoglalása után a keresztények elpusztíthaták volna újra – az időközben ismét felépített – eszéki hidat is, ami viszont veszélyeztethette volna a muszlim csapatok visszavonulását. Mindezen okból Ahmed nagyvezír a nyári támadást nem is a szokásos Buda-Bécs út-

vonalon vezette, hanem a Dél-Dunántúlon át. Mindez fordulópontot jelentett a hadjárat történetében: a török hadsereg letért tervezett útvonaláról, s háta mögött hagyta azt a logisztikai rendszert, amely ellátását biztosíthatta volna. Másképpen fogalmazva: a keresztények átvették a kezdeményezést, immár nem a török nagyvezír volt az, aki az események menetét meghatározta, hanem csak reagált az őt ért kihívásokra. Ez óriási minőségi különbséget jelentett, s meghatározta az egész hadjáratot. Zrínyi tehát Kanizsa elleni szívós fellépésével végül is – valószínűleg akarata ellenére – kisiklatta a nagyvezír hadjáratát.

Más kérdés, hogy a Kanizsa elleni magyar ostrom 1664 áprilisában késve indult, és ostromlövegek hiányában nem is járt sok sikerrel. A török fősereg szentgotthárdi veresége (1664. augusztus 1.) – Zrínyi és a magyar rendek várakozásával ellentétben – azonban gyorsan véget vetett a Habsburg-török háborúnak. A kiéleződő francia-Habsburg ellentét miatt ugyanis a birodalmi sereg nem folytatta a török elleni hadműveleteket, hanem Lipót császár Vasvárt hamarosan, augusztus 10-én békét kötött az oszmánokkal, hogy hadereje felszabaduljon a nyugati hadszíntéren várható összecsapásokhoz. Mindez nagy kiábrándulást okozott a magyar főnemeseinkben, köztük Zrínyiiben is. A hadvezér még ekkor is tele volt tervekkel, ezek megvalósítására azonban már nem maradt ideje: még ugyanebben az évben vadászbaleset áldozata lett. Ám téli hadjáratának sikereire Európa is elismeréssel tekintett, s ezért is állíthatjuk, hogy a XVII. századi magyar és egyetemes hadművészet egyik legnagyobb alakját tiszteljük Zrínyi Miklósban. ■

A téli hadjárat

Vasvárról jöttünk, négy betűt hoztunk, mesterségünk címere: SZÍNJÁTÉK

■ Színjátékos fesztiválon ért el sikereket a bajai Rábl Színpad és Zenei Közösség. A Vasváron, 2020 októberében megrendezett Nemzetközi színjátékos fesztiválon Országos Arany Minősítést kapott a társulat a Rém hangosan és irtó közel című kamaradrámájával. Emellett sikerült elhozniuk a Fesztivál Díjat (a legjobb darab, a legjobb rendezés, a legjobb színpadkép), a Vándor Díjat, a legjobb női főszereplőnek járó díjat és egy különdíjat is. A nagy élmény és siker mellett további fontos impulzusokat kaptak a találkozótól, amelyet akár felavatásnak is tekinthetnek. A sikerekben és élményekben gazdag hétvégére, de kicsit a társulat idei évére is a csapat vezetője tekint vissza.

Dely Géza

■ Ahhoz, hogy megértsük a felvezető utolsó előtti mondatát, némileg vissza kell kanyarodnunk a múltba. A Rábl Színpad immár 17 éve található meg Baja kulturális palettáján. Ez idő alatt 55 egész estés bemutatót láthatott tőlünk a közönség. Mindez mégsem mond sokat, sőt, sokak máig visszakérdeznek, ha a nevünket hallják, hogy milyen társulat? Nem ismernek bennünket. Úgy érezzük, nem ismernek el bennünket. Mindkét megfogalmazás igaz lehet. Tudjuk ezt, számolunk vele (ha lehet így mondani, bekalkuláltuk), bár a magunk keretein belül küzdünk ellene. Azért mondom, hogy számoltunk ezzel, mert rétegszínháznak tartjuk magunkat, amely lelkiileg nehezebb témákra fektet nagyobb hangsúlyt. Nem csupán szórakoztatni kívánunk. Nem az a célunk, hogy egy-két órára kiragadjuk a nézőt a napi valóság terhe alól, és valami kellemes illúzióban elringassuk. Valóságos problémákat szeretnénk megragadni, és komoly mesékben átforgalmazni azokat a nézők számára. Mintegy lelki utazásokra hívjuk őket: szembesülésekre, lelki alámerülésekre. Ez az irány sokaknak nincs ínyére: ők feloldódni szeretnének, nem pedig alámerülni. Ezt tisztában kell tartanunk.

Másrészt joggal lehetünk büszkéek magunkra, hiszen mi saját adaptációkat mutatunk be, sőt, olyan darabokat választunk, amelyek nem közismertek. Kevesen mondhatják el magukról, hogy nem másolnak, „után gyártanak”. Márpedig egy ismeretlen előadásnak kevesebb nézője is lesz, hiszen sokan csak akkor és csak olyan darabra mennek színházba (is), amelyek már beváltak, bizonyítottak, sikeresek és könnyedek, szórakoztatóak is egyben. Ha valaki minket választ, egyben biztos lehet: a legtöbbször olyat láthat a színpadon, amit eddig még soha, sehol az országban nem láthatott.

Alternatív színház vagyunk abban a tekintetben is, hogy sokszor nem hagyományos színpadon dolgozunk, tele vagyunk kamaraelőadásokkal, élőzenével koncertezünk stb.

Szóval, mondjuk ki nyugodtan, tudatosan a nehezebb utat választottuk, amelyet nem lehet tömeges közönségsikerrel, jegybevételekkel, show-hangulattal igazolni. De akkor mi vagy ki igazolhatja utunk és munkánk minőségét? Valljuk be, ebben a kisvárosban kevesen és nehezen. Nincsen állandó és profi színházunk, sem hozzá végzett színészeink, rendezőink, szakembereink. Amatőrként próbáljuk mindannyian a magunk útját járni. Az, hogy itt ki mit mond a másikról, melyik nézőnek mi való az ízlésére, de inkább igényére, keveset árul el arról, hogy mi lehet egy bemutató reális szakmai értéke.

Mi sem vagyunk végzett szakemberek. Magunktól tanultunk, próbáltunk egyre jobban csinálni valamit, amit szeretünk, és csak remélhetjük, hogy nem tévedtünk el az úton. Emiatt éreztük azt, hogy a nyolctagú, magas szakmaiságot képviselő, tőlünk teljesen független zsűri ilyen mértékű pozitív elismerése felavatás volt számunkra. Amatőr színházunk képletesen megkapta a „jó minőségű” védjegyet! Ebben sok minden benne van. Egyrészt, hogy önmagában az alacsonyabb nézőszám

vagy a mérsékelt bevétel nem jelent feltétlenül gyengébb minőséget. Hogy mindegy az, hanyadikként, kik, hol és hogyan jegyeznek ma itt Baján bennünket, valami olyan értéket teremtünk, amit egy független szakmai zsűri országos terjesztésre javasol, mintának állít más társulatok elé. Hogy jó úton járunk, nem kell megkérdőjeleznünk önmagunkat. Amikor egy neves színház igazgatója azt mondja, hogy „földig hajol az általunk bemutatott produkció előtt”, akkor azt hiszem, jó értelemben helyre billenhet a társaság egója, önbecsülése. És ez nem valaki ellen, hanem mellettünk, csak rólunk szól... hogy valamire büszkéek lehetünk. Ezt hoztuk mi el Vasvárról. (Zsűritagok: Dr. Szűcs Katalin Ágnes – színházi szakértő, a színháztudomány doktora, a Criticai Lapok című színházi, művészetkritikai folyóirat főszerkesztője; Turbuly Lilla – költő, esztéta, kritikus, a Színházi Kritikusok Céhének elnöke; Pataki András – a Soproni Színház igazgatója, Jászai Mari-díjas rendező, dramaturg, kulturális menedzser, díszlet- és jelmeztervező; Regős János – a Magyar Színjátékos Szövetség elnöke, színész, rendező, a Szkéné Színház igazgatója; Nagy Gábor – a Csellőmölki Soltis Lajos Színház igazgatója, színész, rendező, Magyar Arany Érdemkereszt kitüntetéssel; Pápai László – rendező, tanár; Lázár Péter – előadóművész, színész-dramatanár; Fülöp Géza – néző, kultúrdiplomata (Varsó))

A Nemzetközi Színjátékos Fesztivált 19. alkalommal rendezték meg a Szombathely közelében található négyezer fős kistélepülésen, Vasváron, a Nagy Gáspár Művelődési Köz-

A Legjobb Női Főszereplő díját Vasváron elnyerő Szemesi Csenge

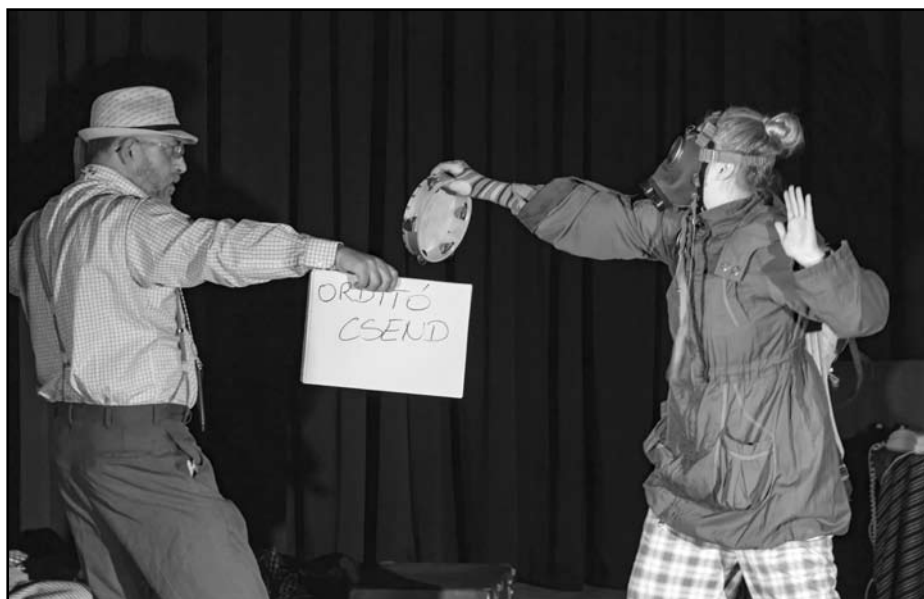
pontban. A fesztivál célja találkozási és megmérettetési lehetőséget biztosítani a hazai és a határon túli magyar amatőr színjátszók számára. Ki kell emelni, hogy a zsűri nem csak szakértő volt, de roppant korrekt, motiváló, pozitívumokat kiemelő, elismerő, ugyanakkor a javítani valókat sem elhallgató. Ez igazi kincs volt a jelenlévő társulatok számára.

A darab, amelyet vittünk, a *Jonathan Safran Foer* írása nyomán készült *Rém hangosan és irtó közel* című kamaradráma volt, melyet 2018-ban mutattunk be Baján. A történet egy aspergeres kiskamaszról szól, aki a New York-i ikertornyok ellen elkövetett merényletben veszítette el édesanyját. Az utána maradt titokzatos kulcshoz keresi a zárat, remélve, hogy a nyomozás és annak eredménye majd segít feldolgozni a gyászt. Közben a szintén saját veszteségében elvesző apjával, addig sosem látott nagyjával és egy idegennel is megküzd a maga kapcsolatát. Keresés, személyiségfejlődés, gyázmunka, kilépés a komfortzónából, bátorság, nyitás a világra, veszteségfeldolgozás is egyben. Az út a fontos, a megküzdött helyzetek, a belső érési folyamat.

Tulajdonképpen mindannyiunknak, még a társulatunknak is ez az egyetlen igazi értéke, belső lényege. Az elmúlt 17 évben megtett úton jelenleg nincs happy end, egy lépés van előre, amivel kicsit több erő van a további élethez.

Főszereplőnk, *Szemesi Csenge* is érezhette ezt: „Mivel még nem voltam ilyen vagy ehhez hasonló fesztiválon, nem tudtam mire számítsak, de szömyen izgatott voltam, és kíváncsian vártam, hogyan fog zajlani. Amikor megérkeztünk, és megláttam a színpadot, nézőteret, nagyon jó érzés fogott el, hogy mi ebben a térben játszhatunk. Sokban megerősített az a visszajelzés, amelyet független szakemberektől kaptunk, az eredményről/díjakról nem is beszélve. Fantasztikus érzés, amikor az embert elismerik abban, amit szeretettel csinál, és még nagyobb lendületet ad a továbbiakra nézve. Röviden: hálás vagyok, hogy ezt a fesztivált így élhettük meg!”

Csenge igazi felfedezés volt nekem, a rendezőnek, társulatvezetőnek. Korábban más csapatoknál is kipróbálta magát, de saját bevallása szerint egyikben sem talált otthonra. Emlékszem, amikor 14 évesen, ismeretlenül bekopogott hozzám az irodába, bemutatkozott, és közölte, hogy hozzánk szeretne tartozni. Hamar kiderült, hogy nemcsak tehetséges, hanem együttműködő, motivált, alázatos; ugyanakkor kreatív, bátran képviseli magát és önálló munkára kész! Ha lehet ezt mondani, ideális csapattag. Őt nem kell vigasztalgatni, nem kell a sarkában járni, hogy készüljön, nem kell a szájába rágni, mit csináljon, az

A néma nagypapa és unokája (Ghanim Tamás Lutfi, Szemesi Csenge)

instrukciókat befogadja, beépíti, jegyzi. Mindig megbízható, munkájára igényes színjátész. Ugyanakkor nem beképzelt, társai felé nyitott, jó kapcsolatokat ápol, segítőkész. És talán ami ezeken kívül hozzásegítette ahhoz, hogy a fesztiválon a legjobb női főszereplő legyen, az a teherbírása. Emlékszem, az egyik próbán – amelyen csak az ő szerepét próbáltuk, így számára nem volt szünet – vagy tizedszer vettünk végig egy lelkileg is nehéz jelenetet, de sosem voltam vele elégedett. A sokadik után sírva fakadt, kért pár perc szünetet, kifújta az orrát, majd szólt, hogy folytathatjuk. Csak ilyen emberrel lehet végigvinni ebben a minőségben egy olyan darabot, amelyben a főszereplő 85 percen keresztül egyetlen pillanatra sem jön le a színpadról; folyton változó, végletes érzelmeket kell bemutatnia két méterre a nézőktől úgy, hogy a szövegkönyv kilencven százaléka az ő szövege, amelyben nem ritkák a teljes oldalas monológok sem.

Nem tudom, hogyan volt rá képes 14 évesen, és azt sem, honnan merem azt gondolni, hogy képes lesz rá. De nyertünk! Sikerült összerakni. Sokat próbáltunk, a darab lelki mélysége miatt sokat is „lelkítettünk”, és végül – bár az eredeti szereposztás nem ez volt – még játszottunk is együtt a *Rém hangosan*-ban! Ezúton is gratulálok neki!

„Lori olyan nekem mintha millió emberből lenne összerakva, ami azt jelenti, hogy egy kicsit én is benne vagyok, és egy kicsit Lori is bennem van. Ez a szerep hihetetlenül közel áll a szívemhez, sokszor a legkülönbözőbb élethelyzetekben is eszembe jut a valódi életemben. Minden alkalommal szívesen játszom, mert hihetetlen energiával tölt fel, és a szereplés közben egy kicsit a saját dühömet, szomorúságomat és örömet is ki tudom adni” – mondja szerepéről Csenge.

Ez a darab sajnos más szempontból nem hálás választás. Annyira egyetlen emberre épül a történet és a szövegkönyv, hogy a főszereplő mellett játszó három szereplő a szerep nagysága szempontjából elmarad mellette. Nem úgy emberi nagyság szempontjából! A nagypapát játszó *Ghanim Tamás Lutfi* önmagához képest kb. húsz évet öregeedett egyetlen sminkeszköz nélkül, hitelesen, érzékenyen. Ráadásul, mivel a karaktere néma, igazi kihívás volt a félénk, visszahúzódozó, ugyanakkor humoros, bölcs karakterszemélyiséget bemutatni. Ennek sikerességét a zsűri több tagja is kiemelte a fesztiválon. „Várakozással indultam Vasvárra, mert nekem is ez volt az első fesztiválom. Az előadás szerintem nagyon jól sikerült, de a szakértő zsűrinek a javítanivalókra vonatkozó észrevételei is teljesen helytállóak voltak. Mindig lehet jobban csinálni, és ebben nagy segítség a véleményük. De az építő kritikák mellett nagyon jólesett a sok-sok dicséző szó és elismerés is. Nem beszélve a díjakról! Maga a fesztivál jól szervezett volt, a víruskörülmények ellenére is megérte elmenni, látni másokat kik, hogyan, mit csinálnak az általam is nagyon szeretett színházi műfajban. Ha lesz még ilyen alkalom, akkor szívesen állok elébe!” – vallja Lutfi.

Tóth Tünde, aki az „idegent” alakította a darabban, azzal a kihívással szembesült, hogy egyszerű, hétköznapi embert kell játszania. Aki nem jártas a színpad világában, azt hihetné, hogy ez a legegyszerűbb, hiszen „nem kell csinálni semmit”. Végül is tényleg nem, csak abszolút hitelesen kell önmagából megformálnia valaki mást úgy, hogy nem használhatja a túlzások, karikírozások, felvett stílusjegyek eszközeit. „Sosem gondoltam volna, hogy egyszer ilyen élményben lesz részem. Nem jártam még fesztiválon, így nem

tudtam, mire számítsak, amikor elindultunk. Izgatott voltam, viszont egyáltalán nem féltem, mert olyan emberek vettek körül, akik egytől egyig nagyon fontos szerepet töltenek be az életemben. Nekem mindig egyfajta megnyugvás, hogy velem van ez a kis ráblos csapat. Tudom, hogy teljes mértékben bízhatom bennük, hogy vigyáznak egymásra a színpadon és azon kívül is, és hogy van egy közös »ügyünk«, amely mindannyiunknak egyformán fontos. A színház és benne a mi sajátos kis színházunk szeretete hajt minket előre. Nekem a legemlékezetesebb pillanat talán az lesz, amikor Csenge este leült ukulelézni. Nem ment még valami jól, még csak most tanulja, mégis nagyon szép volt, szerethető. Meghitt és bensőséges pillanat volt. Szeretem

ezeket a pillanatokat. Hálás vagyok azért is, ahogy fogadtak minket a fesztiválon. A szakmai zsűri emberségét pedig sosem fogom elfelejteni. A díjakon és a jó értelemben vett megdöbbenésükön túl ez esett a legjobban: a segítő szándék, a belőlük áradó alázat és elfogadás. Összességében hálás vagyok, hogy ott lehettem és ilyen emberek közt lehettem. Elmondhatatlanul nagy élmény volt” – nyilatkozta Tünde.

Mindkét másodszerelőm a legméltóbb módon, alázattal és odaadással vett részt a darabban, vagy mondhatjuk úgy is, szolgálta a darabot. Ezeknek az embereknek vagyok a leghálásabb. Mert ők sokat áldoznak és adnak kevésért cserébe.

És hát a negyedik szereplő én magam, a rendező voltam. Nem így kezdtük. Eszembe sem jutott. Engem a darab ragadott meg, és már jóval a munka megkezdése előtt meg akartam csinálni, de nem volt hozzá főszereplőm. Aztán nagyszerű érzés volt végigélni a színpadra állítás folyamatát. Azt mondtam akkor, ha maga a bemutató sosem történik meg, már akkor is megérte. Most, hogy két év elteltével újra ezzel dolgoztunk, azt hiszem, így tudtam újra és más szinten kapcsolódni a munkához, hogy szerepet is vállaltam benne. A rendezési munka tulajdonképpen már készen volt, így nem kellett meghasonulnom ahhoz, hogy kívülről vagy belülről lássam a folyamatot. Az apaszerep pedig mostanra, a magánéletemben megélt tapasztalataim miatt érett meg bennem. Nem bántam meg a döntést, jó érzés volt benne is lenni. Ez a fesztivál tehát kis csapatunk (játsszók és

A kamaradarab szereplői az előadás után (Ghanim Tamás Lutfi, Szemesi Csenge, Dely Géza, Tóth Tünde)

technikusok közössége) számára igazi közösségi élményt és szakmai elismerést adott, az egész társulat számára pedig egyfajta felnőtté avatást. Azért is fogalmazok így, mert őszintén hiszem, hogy ez az elismerés nem csak ennek a hét (az eredeti felállással együtt összesen kilenc) embernek az érdeme, hanem az elmúlt 17 év összes darabjában szereplőké is. Több száz emberről van itt szó. Azért fontos ez, mert amatőrök vagyunk. Ez azt jelenti, hogy egyikünk sem valami vitathatatlan tudás birtokában van vagy volt jelen a társulatban. Én magam is a saját hibáimból okultam, és a szereplőim tehetsége által lettem több. Ha ezt a gondolatot erre a darabra vetítem, akkor azt lehet mondani, hogy Csenge főszereplői elismerésében valahol benne van minden eddigi főszereplőm érdeme, hiszen általuk én is hozzáértőbb lettem, s ennek révén most segíteni tudtam Csengét. Ugyanakkor az én, a legjobb rendezőnek szóló elismerésben benne van Csenge tehetsége is, hiszen az ő tudása, érzéke is épít engem. Egyszerűbben fogalmazva: mindannyian egymástól is tanulunk!

Természetesen továbbra is úton vagyunk. A vírushelyzet ugyan jelentősen átírta a 2020-as terveinket, de továbbra is tervezünk. Van pótolni való előadásunk, amelyeket nem tudunk megtartani (*Muzsikusz 4*, *Bambi*), emellett már elkezdtük a munkát a középiskolások darabjával, és a bajai, tavaszra szánt bemutatók mellett több országos fesztiválra is szeretnénk eljutni. Ennek oka nem feltétlen a mostani ARANY minősítés! (Arany minősítés: a produkciót a Magyar Színháztéka Szövetség minősítő zsűrije „valódi színházi élmény

nyújtónak, más együttesek számára mintául szolgálónak találta, széles körű (országos) forgalmazását támogatja, az együttes országos (pályázati alapok) kiemelt támogatását javasolja”. A produkció az országos fesztiválok előminősítés nélkül részt vehet.) Olyan hasznos és pozitív élményt kaptunk ettől a fesztiváltól, amilyenben máskor is szeretnénk részesülni, szeretnénk más darabjainkat is megméretetni és más, hasonló cipőben járó társulatok munkáiból is tanulni. Az már biztos, hogy részt fogunk venni a Progress Sopronon (a hazai amatőr és alternatív színjátszók legrangosabb nemzetközi fesztiválja); a Soltis Lajos Fesztiválon, Celldömölkön és várhatóan újra a Vasvári Nemzetközi Színház Fesztiválon is. De az is elképzelhető, hogy ezek mellett nevezünk további fesztiválokra is. Kérdés, hogy a vírushelyzet okozta szigorítások mennyi munkát engednek meg... Mert ötlet és szándék van bőven! ■

Helyreigazítás

A novemberi lapszámunk 19-21. oldalán található *Sajtóhírek a bajai kórház első 100 évéről* c. írás 3. részébe, illetve a hozzá kapcsolódó képaláírásba két sajnálatos hiba csúszott. A cikkben szereplő *Markovics Antal* vaskúti plébános, később bácsi prépost valójában 1790 – 1858 között élt, míg *borsodi Latinovits Karolina* 1813-ban született, és 1842-ben, Szabadkán hunyt el. A hibákért elnézést kérünk!

Egy falusi orvos nemzetközi orvoskonferenciákon és WHO-tanácskozásokon (1981-2019) 2. rész

Péter Árpád dr.

■ A legnépesebb kongresszust, amelyen életemben részt vettem, 1998 júniusában Dublinban rendezte a WONCA (a Családorvosok Világszervezete). Résztvevőinek száma közel 4000 volt; ennek csaknem felét a világ számos országából összesereglett írek alkották. A rendezvényre a meghívást a walesi származású John Wyne Jonestól személyesen kaptam, aki az előző évben Felsőszentivánon egész napot töltött nálam. (Ő azon igyekezett, hogy a WONCA-n belül munkacsoportot hozzon létre kizárólag falvakban ténykedő és nemzetközileg is figyelemre méltó tudományos munkát végző házi- és családorvosokból). Sokunk szálláshelye a városon kívüli egyetemi campusban volt, onnan naponta külön buszok szállítottak a kongresszusi központba. Reggelente annak a számomra igen csak szokatlan cselekménynek voltam szemtanúja, hogy egy indiai, nyilván felső kasztba tartozó kollégának még konferencia-táskáját is a háta mögött lépegető szolgája cipelte. A résztvevők tömege a hatalmas konferenciateremben vagy melléktermekben jutott helyhez. (Ott kivetítőkön követhette a plenáris üléseken történeteket). A szekcióüléseket egyidejűleg 12 teremben tartották.

John Wyne Jonesszal egymás előadását kölcsönösen meghallgattuk a szekcióülésen. Prezentációját – nem kis meglepetésemre – ÁSOTTHALOM helységnevtáblájának kivetítésével kezdte. (Előző évben Magyarországon járva a nálunk töltött nap folyamán nem csak rendelésemre és beteglátogatásaimon vett részt, de élénken érdeklődött a magyarországi alkoholhelyzetről és az öngyilkosság-gyakoriság felől is. Arról, hogy hazánkban Ásotthalom mind az öngyilkosság-gyakoriság, mind a férfiakra jellemző „tradicionális elkövetési mód” tekintetében miért érdemel külön figyelmet, tőlem szerzett tudomást. Így Szeged felé utazva az 55-ös út menti helységnevtáblát maga vette észre, és le is fényképezte azt.)

A rendezvényekre rendszerint egy nappal korábban érkeztünk, és a regisztrálásunk alkalmával kapott táskában kézhez kaptuk a programfüzetet és az előadás-összefoglalókat tartalmazó kiadványt. Ez utóbbi pl. az oslói kongresszus alkalmával 486 oldalnyi, könyvméretű volt. A kongresszusok utáni hetekben aztán postai úton érkezett (az esetenként csak válogatott) a teljes előadásokat tartalmazó kiadvány. Az oslói rendezvény esetében

A szerző felesége (jobbról a második) illusztris társaságban

a három mutatót kötet össz oldalszáma 885 oldalt tett ki. Számos egyéb, nemzetközi konferenciákon szerzett különleges élményeimre itt kitérni már csak terjedelmi megfontolásokból sincs mód. Így nem oszthatom meg sem a kétszer is Pécsen rendezett *Mezőgazdasági és Faluégészségügyi Társaság Világkongresszusaihoz*, sem a 4 évente megvalósult *Magyar Orvosok Világtalálkozóhoz*, sem pl. a Budapesten rendezett, a *Pszichiátriai Világszövetség Európai Regionális Szimpoziumához*, vagy akár a községemben, Felsőszentivánon a Magyar Egészségügyi Társaság égisze alatt három alkalommal is rendezett nemzetközi konferenciákhoz fűződő élményeimet sem. Nem szaporítanám azon élmények elbeszélését sem, amelyek 2019-ig értek, és amelyek némelyikéről – mint például a Dubaiban évekkel ezelőtt rendezett kongresszusról, vagy a Magyar Egészségügyi Társaság „határon túli” konferenciáiról – a Bajai Honpolgár oldalain korábban már jelentek meg beszámolóim. Szintúgy nem idézem fel e helyt azon különleges élményeimet, amelyeket „kurszusokon” szereztem, amelyeknek nemcsak hallgatója, hanem előadója is voltam. Ezek közül kiemelkedik a *Lindauer Psychotherapiewochen* (Lindau Pszichoterápiás Hetek) két rendezvénye, amelyeken az NSZK-beli Lindauban – dr. Buda Béla közbenjárásának köszönhetően, meghívottként – a 80-as évek derekán két ízben is részt vettem, valamint az UNICRI (az ENSZ kábítószer-megelőzéssel foglalkozó interregionális kutató intézete) képző tanfo-

lyamán való részvétel, amely 1993. június 14-26. között volt Rómában. (Hazánkban 16 főnyi küldöttség vett részt rajta, akik közül az egyetlen háziorvos én voltam.)

Különleges megtiszteltetést jelentett számomra, hogy öt alkalommal – „időszaki szakértői” minőségben – résztvevője lehettem szűk körű (alkalmanként 14-15 fős) WHO szakértői értekezletnek, munkacsoport-megbeszélésnek is. Közülük négy (a prágai, a bécsi, a budapesti és a szentpétervári) az alkoholproblémák idejekorán történő kórismézésének és a korai beavatkozásnak, egy (a londoni) pedig az alkohollal való visszaélés-alkoholizmus és a rosszindulatú daganatok közti összefüggés kérdéskörét volt hivatott megtárgyalni. A tanácskozások egy hetesek voltak, azokat a WHO egy alkoholügyekben illetékes állandó szakértője hívta össze, a résztvevők pedig többnyire európai országokból kerültek ki. A prágai tanácskozás a rendszerváltás évében zajlott. Itt szerzett különleges élményeim egyike, hogy – kellő távolságból – szemtanúja lehettem a Vencel teret megtöltő tömegtüntetésnek, a másik pedig, hogy jelen lehettem a híres cseh zeneszerző, Antonín Dvořák egykori palotájának zenetermében tartott, zártkörű zeneesten, amelyen a Prágai Operaház két szólistája is fellépett.

Bécsben 1992 októberében volt hasonló tanácskozás, melynek helyszíne az *Anton-Proksch-Institut* volt. Hazánkat Fodor Miklós dr., az Országos Háziorvosi Intézet igazgatója képviselte, én – Eva Tongue felkérésé-

re – az ICAA delegáltjaként vettem részt a rendezvényen. Kanadából, Ausztráliából is voltak résztvevők. Egyik este a perchtoldsdorfi *Heuriger* („zöldvendéglő”) különtermében, „fehér asztalnál” zártuk a napot. *K. Pokhis*nak, a Szentpétervárról érkezett pszichiáternek asztalszomszédja lévén, feltettem egy „gyakorlatias” kérdést: „*Ugyan, mennyi a keresete?*” „*Átszámolva 5-6 dollár között*” (!) – volt a válasza. Másnap, az előadások utáni vita során választ megismételte, hozzátéve, „... *de ebben benne van a külön oktatói díjam is*” (!).

A rákövetkező évben Budapesten, 1994. október 17-21. között pedig Szentpétervárott tartották a tanácskozást. „Észak Velencéjébe” hazánkban ketten utaztunk. *Gyarmati Lenke dr.* az Országos Háziiorvosi Intézet főmunkatársaként, én ismét az ICAA képviselőjeként. A repülőtérrel kettőnk egy harcedzett sofőr által vezetett Volga személygépkocsin szállítottak Szentpéterváron keresztül a Balti-tenger partján lévő, sorompóval és fegyveres őrral védett üdülőbe, a tanácskozás helyszínére (korábban a SZKP korifeusainak és a Vörös Hadsereg főtisztjeinek volt fenntartva). A városon áthaladva két ízben is fegyverropogást hallottunk. A gépkocsivezető megnyugtatóan minket: ne féljünk, az ilyen cselekmények szinte mindennaposak, többnyire valami leszámolásról van szó. A rendezvény házigazdája maga *K. Pokhis*, a szentpétervári pszichiátriai klinika docense volt. (Megtudtuk róla, hogy a Szovjetunió egy távoli tagköztársaságából származik, házassága révén került Szentpétervárra, havi keresete pedig a 2 évvel korábbihoz képest lényegesen több lett, minthogy már magánrendelésre is van lehetősége.).

A tanácskozás egyik napján különbusz vitt minket Szentpétervárra. Elsőként az Ermitázst jártuk be. Külföldiek ekkoriban külön díjszabás ellenében juthattak belépőjegyhez. két órai bent-tartózkodásért 15 dollárral minden megkezdett újabb óráért + további 2 dolláral egyenértékű rubelt kellett fizetni. (Mivel a rubel árfolyama óráról órára romlott, a külföldi fizetőeszközzel rendelkezők számára pár száz méterenként lehetőség volt a pénzváltásra.) A közeli, világhírű látnivalók megtekintését követően valamely nyugati államból jött kolléga kezdeményezte, hogy délutáni kávézásra ülünk be a Grand Hotel Európába. Amit ott láttunk, attól tátva maradt a szánk. Egy hosszú, földszinti folyosó falát az Ermitázsból kölcsönzött, világhírű művészek festményeinek sora díszítette; azokat fegyveres őrok vigyázták. Érdeklődésünkre megtudtuk, hogy a hotel másnap kivételes

fontosságú kereskedelmi tanácskozás helyszíne lesz. Kávézásra aztán inkább egy közeli, patinás cukrászdát választottunk. A sütemények ára átszámítva 4, a tortaszeleteké 7 dollár volt. Az Ausztráliából jött *Ann Roche* és *J. Sanders* professzor is csak hűledeztek az árakon – különösen azok után, hogy résztvevői voltak a két évvel korábbi, bécsi értekezletnek is, és az árakat *J. Pokhis* akkori keresetéhez viszonyították. A Nyevszkij sugárúton ugyanaz a látvány tárult szemem elé, amelyben már részem volt Oslóban is: márkás, méregdrága luxusautók mellett aranyfajak mulatták az időt gondtalan cseverészéssel. Elutazásunk napján a külföldi résztvevőket különbusz szállította a városba, és ezúttal a Néva túlsó partjára, a Péter-Pál erődhez is átvitt, azt követően pedig többünkkel a repülőtér felé vette az irányt.

1997-ben, Londonban, *P. Anderson*nak, a WHO Európai Irodája alkoholügyekben illetékes főmunkatársának meghívására voltam még résztvevője egy tanácskozásnak. Tárgya az EURECA, azaz egy európai méretű, addiktológiai szemléletű rákmegelőzési cselekvési program kidolgozása volt. Az ehhez fűződő különleges élményem, hogy a csinos, fiatal recepciós hölgy – akinek érdeklődésére, hogy mi okból érkeztem Magyarországról a luxusszállodába, bemutattam *P. Anderson* meghívólevelét – nem volt rest azonmód, készpénzben előre kifizettetni velem a hat napos költségeket. A sokemeletes, gyönyörű szállodában aztán az egyik éjszaka megszólalt a sziréna, kisvártatva pedig telefonon érkezett felhívás: „*Azonnal hagyja el a szobáját*” – a vészkijáraton keresztül mihamarabb távozzon!” A szállodavendégek sokasága – ki kócosan és hálóingben, ki mezítláb és pizsamában – vagy fél órán keresztül leste a fejleményeket (miközben tűzoltók és mentők érkeztek). Pedig csak annyi történt, hogy az egyik szobában a füstérzékelő veszélyt jelzett (!). Talán az utolsó előtti napon az egyik nyugati kolléga elmondta, hogy megérdeklődte: néhány jegy még kapható a New English Theatre rendeltet házas esti *Macskák* előadására. Kezdeményezte, hogy foglaljuk le azokat, majd a taxiköltségeken is testvériesen osztozva, vegyünk részt az évek óta nagy sikerrel szereplő előadáson. Csóró egyedül lévén a

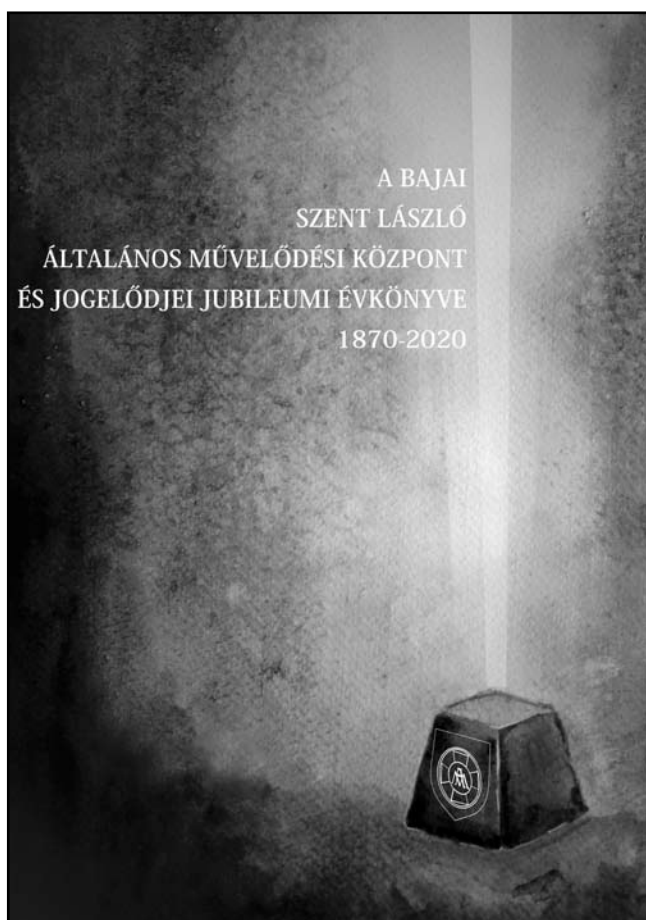
Egy-egy hivatalos vacsorán sok értékes információhoz lehet jutni

társaságban, szabadkoztam, hogy – mivel ajándékok vásárlására már „kikölteztem” – a 35 fontos jegyre már nem futja maradék pénzből. A svéd kolléga megszólalt: „*Péter, velünk jössz – majd összedobjuk a pénzt!*” Hát így történt... (A taxiköltség rám eső hányadának kifizetéséből viszont már nem engedtem.). Volt még egy ráadásnapom, amelyen – mint egykor Prágában – vagy 25-30 km-t legyalogolva „bejártam” a City-t is.

Mióta az *Orvosi Hetilap* 2013/18. számában megjelent az *Összefüggés a dagasztos és az alkohollal kapcsolatos halálozás között* – Egy bácskai községben végzett vizsgálat újabb eredményei c. közleményem – amelyet a hetente 200 ezer orvos által online látogatott tudományfigyelő, a BioMedUpdater több éven keresztül a szűkebb tudományterületen belül éveken át a Top 20-ba rangsorolt – a világ minden tájáról szinte özönlenek a megkeresések. Máiig kapok meghívásokat külföldi kongresszusokra, illetve felkéréseket kézirat megküldésére. Ezek közül csak néhány felkérésnek tudtam eleget tenni: három angol nyelvű közleményem jelent meg különböző lapokban.

Tisztelt Olvasó! Ezen összeállítás – lévén immár a 75. életévemen is túl járok – azon megfontolásból is íródott, hogy ha évtizedek múltán öt unokám valamelyike nagyapjára gondol, legyen a keze ügyében annak ilyen irománya. De azért is, hogy a *Bekopogató* 2015/ 2. számában megjelent, velem készült interjúban az újságíró *Seregély István* utolsó, „Mire a legbüszkébb?” kérdésére adott válaszat e helyt is megerősítem: „*Eddigi életem azt példázza, hogy a falusi háziiorvoslás vállalása, művelése nem feltétlenül rossz választás. Az elismerést, a sikert nem a hely, hanem a kitartás, az akarat teremti meg.*” ■

Megjelent a Szent László ÁMK jubileumi évkönyve

Lakatos Andor

■ 150 év az oktatás, a gyermeknevelés szolgálatában – talán ezt az alcímet adhatnánk a Bajai Szent László Általános Művelődési Központ (ÁMK) és jogelődjei jubileumi évkönyvének (1870-2020), mely a közelmúltban jelent meg Baján. Ha valahol 150 évet emlegetnek, sokszor a török idők emléke jut az eszünkbe, amikor sok-sok küzdelemmel, lassan peregetek az évek – nem így a „mindig fiatal” iskolában, ahol szinte repül az idő, és örökzöld reményekkel indulnak újukra az újabb nemzedékek...

A könyvet olvasva persze gyorsan kiderül, hogy erőfeszítésből, küzdelmekből az utóbbi másfél évszázadban, az iskolákban sem volt hiány, mégis inkább az öröm érzése dominál, s a tanári hivatás szépségének, örök értékének ünnepe ez a kiadvány mindazok számára, akik oktatnak-nevelnek. Nem véletlenül, hiszen a szerzők (szerkesztők, összeállítók) népes csapata is ilyen személyekből áll. Elsősorban nekik köszönhető, hogy nívós jubileumi kötet született, mely remélhetőleg még sokakat fog a jövőben megörvendeztetni. Sokakat, hiszen Baján kevés család él, amely-

nek tagjait, felmenőit (rokonságát, barátait) ne érintené valamilyen módon a jubiláló intézmény és jogelődjei tevékenysége. Az iskolanővérek a különböző leány-korosztályok tanításával (óvoda, elemi-, polgári iskolák, tanítónőképző) hosszú időn át szinte „lefedték” a város nőnevelését, később az államosított korszakban a Tóth Kálmán Leánygimnázium mellett a fiúk képzése is megjelent a vízügyi- és gépész szakképzéssel, végül az utóbbi húsz évben az Ének-Zenei Általános Iskola (ÉZI) is csatlakozott az ismét egyházi fenntartású intézményhez. Az egész történetet szépen keretezi a Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek rendje, 1870-ben őket hívták

meg a leányiskola vezetésére, s ma ismét ők az intézmény fenntartói.

Ki ne ismerné Baján a helyet, azt a néhány épületet, ahol másfél évszázad alatt oly sok változás (átépítés, bontás, felújítás, új beruházás) történt? De ki tudná felsorolni az intézmények nevét, melyek a sok-sok átszervezés során itt működtek? Hány helyen léteznek (időnként kallódnak) ezzel kapcsolatos emlékek: tablóképek, fotók, képeslapok, évkönyvek, újságcikkek, visszaemlékezések, hivatalos iratok, dokumentumok? A könyv szerzőit megihlették, lelkesítették ezek az emlékek, gyűjtöttek és rendszereztek, hogy segítsenek válaszolni a kérdéseinkre, és egyben további gondolkodásra ösztönözzenek.

Ha kezünkbe vesszük a Szent László ÁMK (és előd-intézményei) krónikáját, jól látható, hogy a könyv terjedelmének nagyobb részét, mintegy 70%-át a Kalocsai Iskolanővérek által vezetett intézetek 1870-1950 közötti története adja. A szerző, *Nebojszki László* kutatótanár gondosan egybegyűjtötte a téma levéltári forrásait és irodalmát, sokat idézi az említett forrásokat, segítve az „időutazást”. Az eredeti levelek, megfogalmazások ugyanis nem

csak fűszerezik a szöveget, hanem arra is alkalmasak, hogy az adott térben-időben a döntést hozó személyek közelébe kerüljünk, és életszerű pillanatképeket kapjunk. Forrásokkal gazdagon illusztrálva tekinthetjük át az intézmény fejlődésének állomásait, az alapítás, építés, fenntartás és fejlesztés eseményeit. A szövegnek így valójában többféle olvasata is lehetséges, szinte biztosra vehető, hogy számos kérdés születik majd az olvasókban, és sok esetben további kutatások kiindulópontja, ösztönzője lehet. Megítélésünk szerint azért is öröndetes és indokolt ez az alkalosság, mert Baja nem „átlagos” helyszín az iskolanővérek történetében. Itteni házuk a diákok és a nővérek számát tekintve is kiemelt szerepet játszott, és meghatározó volt a rend történetében. Az óvodától a tanítónőképzésig, azaz a kezdetektől a felsőfokig terjedő oktatási terep felkészült nővéreket kívánt, s így megfordult a bajai házban a rend „színe-java”. Valójában a rend magyarországi letelepedésénél is fontos volt ez a város, hiszen a csehországi nővérek mellé jelentkező első öt magyar jelöltből négy bajai hivatás volt. Nem tekinthető tehát véletlennek a viszonylag korai bajai házalapítás, mely egyben a helyi összefogásnak is szép példája, a célra alakult bizottság számos támogatót keresett, és gyűjtést is szervezett. A könyvben közölt forrásokból látható, hogy a sikerhez szükség volt a jóindulatú egyéni kezdeményezésre (néhai *Latinovits Aurélia* végrendeleti hagyatéka), befolyásos, elkötelezett támogatókra (*Kubinszky Mihály*

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár,
Munkácsy Mihály utca 9.
CBA Belvárosi ABC,
Eötvös utca 1.
Cserba Optika,
Batthyány Lajos utca 18.
Líra Könyvesbolt,
Déri Frigyes sétány 5.
Tourinform Iroda,
Baja Marketing Kft,
Szentháromság tér 11.
Gazdabolt
(Baja, piaccsarnok)

segédpüspök, főtanfelügyelő, a nővérek kalocsai igazgatója Baját második szülővárosának tekintette), lelkes helyi szervezőkre (*Latinovits Gábor* plébános, helyi Nőegylet) és áldozatkész mecénásra is (*Haynald Lajos* érsek személyében, aki az érseki uradalom jövedelmeit is mozgósítani tudta az ügy érdekében).

Természetesen nem csak az alapítás eseményei érdekesek, ha figyelmesen olvasunk, számos meglepetés és további tanulság lehet a jutalmunk, és új oldalairól ismerhetjük meg történelmünk sorsfordulóit. Ki gondolta volna például, hogy a száz éve történt, első világháborút követő szerb megszállás egy időre védelmet jelentett a nővérek számára, és a Tanácsköztársaság viharában, a magyar fennhatóságú területekről is menekültek Bajára szerzetesek? Az érdekességek hosszú sorát ezen a helyen nincs módunk bővebben kifejteni, de a szöveg olvasását jó szívvel ajánljuk, hiszen haszonnal forgathatják a helytörténettel, korabeli oktatással, rendtörténettel, egyháztörténettel foglalkozó személyek, és természetesen mindazok, akik a „hely szellemét” igyekeznek megérteni.

A könyv 2. és 3. része az 1950 utáni időszakot ismerteti, és természetes mó-

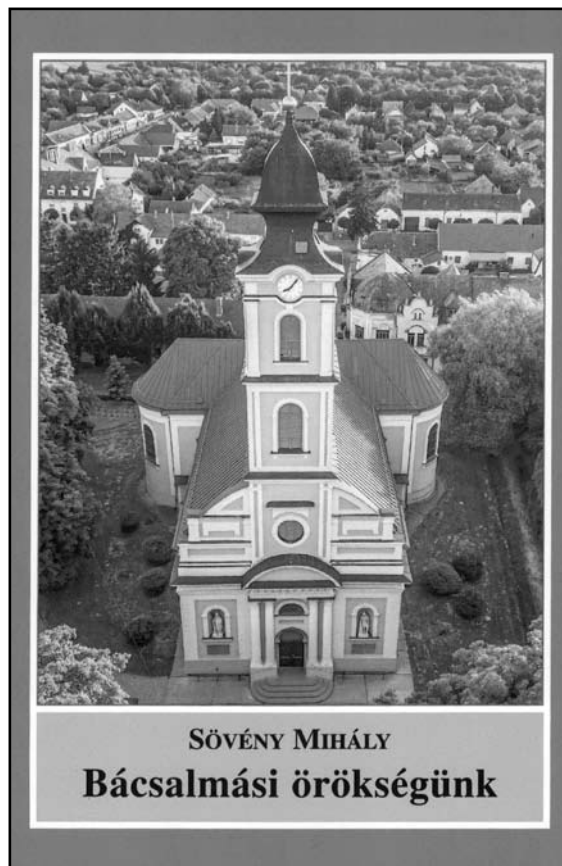
don eltérőek a forrásai. A szerkesztők (*Hajdók Róbert*, *Marosvásárhelyiné Gergely Anna*) itt elsősorban az iskolai évkönyvekre, sajtóra és visszaemlékezésekre tudtak támaszkodni, a krónika emlékkönyv jellegré válik. Témánk szempontjából ennek is nagy a jelentősége, hiszen az emlékkönyv gyakran még élő kapcsolatokat érint, s a Tóth Kálmán-korszak gimnáziumi tanulóit, a vízügyi és gépész szakképzésben részesült tanulók közül sokan ma is itt élnek, dolgoznak, sportolnak Baja környékén. A 2011-ben csatlakozott Ének-Zenei Általános Iskola (ÉZI) története pedig a város zenei élete kapcsán is fontos információkat tartalmaz.

150 év nagy idő, még ha viszonylag gyorsan lepergethető is egy könyv lapjain. Öröm látni, hogy bizonyos értékek mintha változatlanul jelen lennének Baján, gondolkodok itt pl. a fentebb már említett alapítás és az 1990 után történt iskolaszervezési kezdeményezések hasonlóságaira. Ismét akadtak lelkes helyi kezdeményezők, támogatók, szervezők, s a fenntartást is vállalta egy áldozatkész civil szervezet, majd a Kalocsai Iskolánővérek. S ha a Szent László ÁMK könyvben is közzét nevelési-oktatási rendszer tervére nézünk, láthatjuk,

hogy 3-6 éves koral, az óvodával kezdődik, míg kimenete a technikus képzéssel a 18 évet is meghaladja, és továbblépési irányokat is jelez az egyetemek-főiskolák irányában.

150 év az oktatás, a gyermeknevelés szolgálatában – megérkeztünk. A keretek adottak, de étellel és tartalommal naponta újra kell töltenünk, újra kell kezdenünk. Erőt adhat, segíthet, hogy van mire emlékeznünk, ennek bizonyítéka ez a vaskos, tartalmas jubileumi évkönyv. A krónikákat nem egyszer vették elő az emberek, sokszor merítették belőlük, újraolvasták, tovább gondolták őket, hiszen a felismert tanulságok utat mutathattak a jövőbe. Bízunk benne, hogy a Bajai Szent László ÁMK krónikáját is sokszor fogják még fellapozni, és lesz rá mód, idő és kellő figyelem, hogy a mindennapokban is használatos „ap-rópénzre” váltsák értékeit. (A *bajai Szent László Általános Művelődési Központ és jogelődjei jubileumi évkönyve 1870-2020*. Szerk.: *Hajdók Róbert*, *Marosvásárhelyiné Gergely Anna*, *Nebojszki László*, *Baja*, 2020. 368 oldal. Beszerezhető az ÁMK portáján: 6500 Baja, Katona József utca 3.) ■

Tanulmánykötet születésnapra

SÖVÉNY MIHÁLY
Bácsalmási örökségünk

Mayer János

■ *Sövény Mihály* neve a *Bajai Honpolgár* olvasói számára sem ismeretlen, hiszen lapunkban is több írása jelent meg, ezen túl több, részben általa írt műről közöltünk már recenziót. Bácsalmáson és szűkebb környékén persze még ismertebb a neve, nemcsak egykori ügyvédi, majd földhivatali munkája révén, hanem amiatt is, mert a bácskai település egyik legszorgosabb krónikását tisztelhetjük a személyében. Az évtizedek alatt foglalkozott helytörténettel, családfakutatással, a bácsalmási múlt feldolgozásával, de még a kaktusztermesztés elméletével is. E kutatásokból számos tanulmány, könyvfejezet és önálló kiadvány is született. A kiváló lokálpatrióta ebben az évben ünnepelte 80. születésnapját, és a bácsalmási örökség elkötelezett ápolója, a *Navigátor Kiadó* (szerkesztő: *Kiss Pál*) ennek tiszteletére jelentette meg a *Bácsalmás*

Könyvek sorozat 7. kötetét, amely Sövény Mihály válogatott tanulmányait tartalmazza egy életrajzi áttekintés mellett.

A 11 közölt tanulmány nagy része a szabkai *Bácsország* folyóiratban jelent meg eredetileg, de pl. a Bácsalmás 1848-as hőseit, *Antunovics Kálmán*t bemutató írást a Bajai Honpolgárban is olvashatták már. (Ezt sajnos a kötet végén olvasható, az eredeti megjelenéseket közlő listáról lefelejtették.) A különböző terjedelmű és mélységű, 2004 és 2018 között keletkezett, jórészt önálló kutatásokon alapuló írások sokféle tematikával foglalkoznak, igazából szerzőjük személyén túl csak az köti össze őket, hogy mindegyik Bácsalmás történetéhez kapcsolódik, bár némelyiknek közülük szélesebb vizsgálati horizontja is van.

Négy írás is foglalkozik a bácskai bunyevácok történetével (*Török nevek a bunyevácok között*, *A bácskai nevek és családok eredete*, *A bácsalmási bunyevácok múltja*, *Prikidánovics = Latinovics?*). Ezek az írások elsősorban a környékünkön jól ismert bunyevác családnevek elemzése alapján kívánnak a népcsoport történetéhez adalékokkal szolgálni. Azt kellő szakirányú ismeret és magas szintű nyelvtudás hiányában nem mernék felelősséggel

állítani, hogy a szerző minden megállapítása kiállja a nyelvészeti szempontú bizonyítások próbáját, tény azonban, hogy számunkra nagyrészt logikusnak és észszerűnek tűnik. Így tudjuk meg, hogy számos, Baján és környékén gyakori bunyevác családnév (*Agatity, Aladzsiy, Allaga, Cselik, Csility, Filákovity* stb.) viselőinek ősei között a Magyarországot megszálló törökök keresztény hitre tért utódait sejtethetik. (Persze az oszmán helyőrségek katonái nem feltétlenül voltak etnikai értelemben törökök, sok forrásból ismert, hogy jelentős részük muszlim hitre áttért balkáni szláv volt, s ezek egy része az ország felszabadulása után is itt maradt, akik vélhetően össze is olvadtak az országba később érkező délszláv csoportokkal.) A kötet első két tanulmánya elemzi és csoportosítja is a bácskai bunyevácok családneveit, és ezek alapján próbál származásukra vonatkozó következtetéseket levonni. Ezen az úton természetesen nem lehet teljes bizonyosságokhoz jutni, hiszen a 16-17. században még nem léteztek állandósult családnevek, így könnyen előfordulhatott, hogy egyazon család egymást követő generációinak tagjai eltérő neveken jelennek meg az anyakönyvekben. Ez történhetett a *Prikidánovics* család őseivel is, hiszen 1766 előtt felmenőiket *Latinovics (Latinszki)* néven emlegették. Miután az újabb név a szerző szerint valószínűleg a horvát *prekidan* (megszakított, kiszakadt) szóra vezethető vissza, nem lehetetlen, hogy a bácsborsódi nemesi familia valamely, a régi birtokközpontból „kiszakadt” tagja szerzett magának Bácsalmáson tekintélyes méretű földbirtokot s vele új családnevet is. Egy kivonatosabb írás végigtekint a bácsalmási bunyevácok múltjának fontosabb eseményein, jeles személyiségein is.

Egy másik terjedelmesebb tanulmány Bácsalmás épített örökségét tekinti át. Mindebből látható, hogy a kisváros emblematikus épületei (katolikus templom, Városháza, Csauscherpalota, Nemzeti Szálló, nemesi kúriák, az elegánsabb polgárházak és középületek) szinte mind a település virágkorát jelentő 19. században épültek, többségükben a klasszicista stílust követve. Ezek egy része ma is áll, mások csak fényképeken láthatók, de a maga idejében nevezetes Rudics-házról – amelyhez gazdag könyvtár, gondozott park is tartozott – egyetlen felvétel sem maradt, miután 1919-ben egy kéménytűz miatt nagyrészt leégett, maradványait pedig 1950-ben elbontották.

Egy tanulmány (*Sötét napok Bácsalmáson 1944 októberében*) az 1944-es szovjet megszállás tragikus eseményeinek állít emléket. A „felszabadítókkal” érkező, helybeliekből álló partizáncsapat több embert is önhatalmúlag kivégezett a településen, miután – ismeretlen okból – elfogták és megkínózták őket. Az év-

tizedeken át elhallgatott leszámolás négy áldozatának tetemét 1993-ban kihantolták, de máig sem tisztázott, hogy miért kellett velük végezni, sőt egyiküknek személyazonosságát sem sikerült kideríteni.

Két írás a bácsalmási iskolaüggyel foglalkozik; az egyik a helyi, 25 éven át (1923-1948) működő polgári iskola történetét foglalja össze, mindenekelőtt az intézményben tanító *Rakonczai* házaspár életútján keresztül. (Magánéletük Bácsalmásra helyezésük révén fonódott össze, hiszen a férj Csongrád megyéből, míg *Krug Irma* Sopronból származott.) Az *Adalékok a bácsalmási tanügyhöz* c. tanulmány a településen legkorábban működő tanítók névsorát tárja fel, és – elsősorban anyakönyvi adatok és az egyházközségi vizitációk

Online előfizetési lehetőség!

Tisztelt Olvasónk!

Szívesen olvasná vidéken lapunkat, de sokallja a postaköltséget? Külföldön sem szakadna el a Bajai Honpolgártól? Van megoldás!

A 2019-es naptári évtől lehetőséget biztosítunk lapunk online előfizetésére is. A szolgáltatást igénybe vevők webböngészőjük segítségével a világ bármely pontjáról már a megjelenés napján hozzáférhetnek aktuális számunk teljes tartalmához. Ehhez csupán annyi kell, hogy a kedvezményes **5 000 Ft-os** előfizetési díjat befizessék a Bajai Honpolgár Alapítvány számlaszámára (az Alapítvány számlaszám: **OTP BANK NyRt. Bajai Fiókja 11732033 20030119**), majd a befizetést igazoló csekszelvényt vagy a banki utalást igazoló kivonat másolatát e-mailen juttassák el az **elofizetes@bajaihonpolgar.hu** címre.

A befizetési díj jóváírását követően e-mail címükre elküldjük jelszavukat (ezt később tetszőlegesen megváltoztathatják), és e-mail címük, valamint a jelszó megadását követően honlapunkon (**www.bajaihonpolgar.hu**) keresztül már hozzá is férhetnek minden lapszámhoz.

Honlapunkon jelenleg kísérleti mintaszámot tekinthetnek meg, amelyen tesztelhetik szolgáltatásunkat. Amennyiben hibákat tapasztalnak, kérjük, jelezzék azokat a fent megadott e-mail címen. Kérdéseiket, javaslataikat egyaránt szívesen fogadjuk.

A Bajai Honpolgár szerkesztősége

jegyzőkönyvi bejegyzései alapján – igyekszik életpályájukat is rekonstruálni. Érdekes a névsor abból a szempontból is, hogy kezdetben magyar és szláv eredetű tanítók működtek a településen, ám őket 1787 után (amikor a németek kerültek többségbe) német anyanyelvűek váltották fel, bár önálló iskolaépület felállítására még várni kellett.

A szerény, de igényes kiállítású kötet aligha hiányozhat az igazi bácsalmási lokálpatrióták könyvespolcáról, de minden, régióink története iránt érdeklődő olvasó találhat benne érdekes információkat. A könyv tudományos igényességgel készült, de nyelvezete inkább az ismeretterjesztő kiadványokét követi, így mindenki számára könnyen olvasható. Miután nemcsak a szerzőnek, hanem szeretett városának Bácsalmásnak is kerek „születésnapja” van (idén ünnepli fennállásának 300. évfordulóját), így mind a szerzői, mind a bácsalmási bibliográfia is értékes kötettel gazdagodott. (*Sövény Mihály: Bácsalmási örökségünk. Helytörténeti tanulmányok. Bácsalmás Könyvek 7. Navigátor Press Kiadó, Budapest, 2020. 275 oldal*) ■

Tisztelt Olvasóink, Előfizetőink!

Lapunk, a *Bajai Honpolgár* egyes lapszámainak ára és az előfizetés költsége éveken át nem emelkedett. A postai díjszabások, illetve a papíráruk (borítékok) árának többszöri emelkedése miatt 2021-től előfizetési díjaink minimális növelésére kényszerülünk, de bízunk abban, hogy lapunkat a jövőben is megrendelik. Az előfizetési díjak a következő naptári évre az alábbiak szerint módosulnak:

- Az egyes lapszámok ára nem változik (330 Ft, dupla szám 600 Ft), és nem emelkedik a **helyben** történő kézbesítés díja sem, továbbra is **4000 Ft/év**;
- A **belföldön** történő előfizetés díja **8000 Ft/év**;
- A **külföldi** előfizetés díja **20 000 Ft/év**;
- Az **online** előfizetés díja nem változik, továbbra is **5000 Ft/év**.

A további részletekért keresse terjesztőnket, **Vida Pétert** a **79/ 322 600-as** telefonszámon, az online előfizetés részleteit megtalálja honlapunkon (**bajaihonpolgar.hu**). Rendelje meg lapunkat most vagy ajándékozza meg messzebbre szakadt rokonait, barátait, ismerőseit Bajai Honpolgár előfizetéssel!

A Bajai Honpolgár Alapítvány Kuratóriuma

Két nemzet, két történet, két étel – kulturális és gasztronómiai találkozások a konyhában

Szünder Dezső

■ Minden nemzetnek egyedi, mással össze nem hasonlítható gasztronómiája van, ezért azonosnak hitt receptek módosulnak, olykor határokon átnyúlnak, keverednek is. Sokszor csak kicsivel, egyetlen hozzávaló vagy az elkészítés módja alapján, így számtalan alkalommal szinte a megszólalásig hasonló fogások több, eltérő néven jönnek létre.

I. Magyarország – Alighanem jó néhány sort megtöltene a hazánkban készített ételek felsorolása. Számomra mindegyikük kincset ér, bármelyiket örömmel készítem el.

A levesek különös helyet foglalnak el a világ gasztronómiájában, Magyarországon a főételzés első fogásaként tekintenek rájuk. Rengeteg levesfajtát tudunk felsorolni, s a bableves szó hallatán is tucatnyi variációt.

A *Jókai-bableves* az író *Jókai Mór* nevéhez fűződik. Írónk szívesen fogyasztott reggelire paprikás szalonnát, egy idő után azonban kedvenc eledele (ugyancsak reggelire) a disznókörömös bableves lett. Jókai meghalt, az évek múlásával már aligha ismerne rá sok helyen az általa oly nagyra tartott, szeretett levesre. Iránymutatásra azonban mindenkinek szüksége van, ezért aztán nem árt tisztában lenni azzal, milyen volt az eredeti verzió, amelynek elfogyasztása után írónk minden alkalommal egy pohárka ásványvízzel kevert vörösbort ivott.

Amikor Jókai Balatonfüreden tartózkodott, a magyar gasztronómiát éppen csak elkezdte forradalmasítani a zsírban enyhén megpirított hagyma és pirospaprika. Ekkoriban találkozott először azzal a levessel, melyről utána már nem is nagyon akart lemondani. Az akkori leves nem tartalmazott csülköt, csipetkét, sőt még tejfölt sem, csupán malackörömöt, füstölt kolbászt és a leves fő alkotóját, a nagy szemű lóbabot.

A *kőszívű ember fiában* megírt levest egy mai étteremben meglehetősen nehéz lenne szalonképesen elfogyasztani, így aztán számomra *Gundel Károly* mai korra megalkotott, továbbfejlesztett és kifinomult bablevese az etalon, amelyet én Jókai-bablevesnek hívok és készítek otthonomban.

Az 1 kg darabolt, füstölt sertéskörömöt az előző nap estefelé megfőzzük annyi vízben, amennyi éppen ellepi. A főzővízhez 1-2 teáskanál sót teszünk. Beáztatunk 200 g babot annyi hideg vízbe, hogy bőven ellepje.

Másnap délelőtt a megkocsonyásodott főzőlé tetejéről leszedjük a zsírt, ezen megpirítunk 150 g karikára vágott sárgarépát, fehérre-

pát. Ha barnára pirult, hozzáöntjük a babot az áztatólével együtt, és a megkocsonyásodott levét is beletesszük a körmökkel együtt. 2 babérlevéllel, 2 gerezd reszelt fokhagymával, 150 g kis kockára vágott paprikával, 1-2 darab kockázott paradicsommal, sóval, borssal fűszerezzük. Felöntjük annyi vízzel – ha szükséges –, amennyi éppen ellepi, és lassú tűzön addig főzzük, amíg a bab majdnem teljesen puha nem lesz. Közben zsírjára pirítunk 160 g karikára vágott füstölt kolbászt. A kolbászt kiszedjük, a maradék zsíron megdinsztelünk 1 apróra vágott vöröshagymát 1 evőkanál pirospaprikával, kevés apróra vágott petrezselyemmel. Néhány merőkanál levest rászedünk, majd a levesünkbe öntjük, alaposan elkeverjük. Még 10 percet főzzük, beletesszük a kisült kolbászkarikákat. Igény szerint csipetkét készítünk hozzá, vagy kínáljuk köménymagos krumplis pogácsával. Tálaláskor a leves tetejére egy nagy evőkanál tejfölt teszünk. Ízlés szerint a tejfölt lecserélhető fél evőkanál jó minőségű tárkonyecettel, ezt keverjük el a forró levesünkben.

II. Olaszország – Ételeit az egész világ ismeri, szereti, hiszen ki nem evett még pizzát? Itáliában azonban legfeljebb 4-5 féle pizza számít autentikusnak, s egy ananászos-csirkemelles verziót kérvén arrafelé azonnal orvosért kiáltának, nem értvén, mi is a bajunk...

Most azonban hagyjuk a pizzát, legyen inkább *bolognai spagetti*! Ehhez persze a csodás olasz egyetemi városnak az égvilágon semmi köze, ráadásul nem is spagetti, bár a bolognai spagetti nem olyan fokú kitaláció, mint a *milánói makaróni*, amelyet hazánkban kívül sehol nem ismernek. Az észak-olasz régióknak valóban létezett bolognai raguja, ám ennek semmi köze az itthon fel- és kitalált ételhez, amelybe – kis túlzással – mindent beletesszünk, ami otthon van, és saját ízlésünkre fűszerezzük. Nincs ezzel semmi baj, akár a legjobb ételek egyike is lehet, de az attól még nem bolognai. A bolognai raguban először is nincs sertés, csak marhahús. Ezen kívül van még benne reszelt sárgarépa, zellerszár, vörösbort, paradicsom viszont alig. Mi az igazság a spagettivel? Hát, abból semmi... Egy olasz soha nem enne

darabos, húsos szószhoz spagettit, hiszen ezen a tésztafajtán nem tud megtapadni a szósz. Amit otthon vagy étteremben (neadjisten, olasz étteremben) bolognai spagettiként eszünk, mind az amerikaiaknak köszönhető. Katonáik ugyanis a második világháború alatti szicíliai tartózkodásuk során gyakran ettek bolognai ragut, megszerették azt. Így aztán hazatérve otthon is ezt keresték. A tengerentúlon azonban az eredeti olasz recept szerinti *tagliatelle* (szélesmetélt) helyett a sokkal könnyebben elkészíthető, jobban hozzáférhető száraztészta, a spagetti volt a divatos. Az amerikaiak már turistaként Olaszországba visszatérve is egyre többször a spagettit keresték, s erre az olasz vendéglátósok reagáltak is. Hogy egy soha nem létezett étel miért és hogyan lett ennyire népszerű, talán soha nem derül ki. A lényeg mégis az, ha otthon bolognai ragut készítünk, jól készítsük el. Én a bolognaimhoz tagliatellét készítettem frissen, érdemes egy próbát ezzel is tenni, egészen más élmény, mint az uniformizált bolti száraztészta.

Vágjunk apróra 1 nagy fej hagymát, 2 gerezd fokhagymát, 100 g zellerszárat, 100 g sárgarépát reszeljünk le. Olívaolajon dinszteljük meg lassan, 10-15 perc alatt az egészet. Öntsünk rá 600 g darált marhahúst, pirítsuk egészen addig, míg pörzsanyagok nem keletkeznek a húsdarabokon. Öntsük fel 4 dl jó minőségű, nem túl testes vörösbort, és forraljuk be negyedére. Adjunk hozzá 400 g darabolt konzervparadicsomot, 2 db babérlevelet, 2-2 ág kakukkfűvet és rozsmaringot apróra vágva, és öntsük fel 500 ml alaplével. Lassú tűzön főzzük kb. két órát, egészen addig, amíg olyan sűrű nem lesz a szószunk, hogy a belemártott evőkanál megáll benne. Tálaljuk kedvenc tésztánkkal, olívaolajjal meglocsolva, bazsalikommal díszítve és az elmaradhatatlan parmezánnal ízesítve.

Jó étvágyat kívánok! ■